le Seán mac Giollarnáth, Gaillimh
breiṫeam sa Ċúirt Dúiċe, an leabhar seo

Coṁairle don Ḃailiġṫeoir:

Ná scríoḃ aċ ar aon taoḃ aṁáin don leaṫanaċ.

Cuir síos le gaċ scéal, aṁrán, nó eile, ainm, aois agus áit coṁnaiḋe an scéalaiḋe, nó an aṁránaiḋe, agus, más féidir é, ainm agus seolaḋ an duine a ḃfuair se sin an scéal nó an t-aṁrán etc. uaiḋ.

Cuir síos freisin, t'ainm, do ṡeolaḋ agus t'aois féin agus an dáta.

Ná bac le haon tsórt niḋ a ḃailiú a d'ḟoġluimuiġ an scéalaiḋe nó an t-aṁránaiḋe as leaḃar nó páipéar nuaiḋeaċta.

Institute Béaloideasa Éireann
33 Sráid Mhuirbhthean Uach.
Baile Átha Cliath

Micéal mac Donncadha (Páidín)
Ruisín na mban aoidéic
Cárna
a d'innis na sgéalta seo

Seán mac Giollarnáth
do sgríobh síos.
1931.

talaiṁ ġearrṫaí talaiṁ glas

ar fiosta — [illegible] san timpeall ar an mbaiste
agus í san dáir

roc = maiden-ray
abhí mór i gceist ar na rocanna

<u>Sgolbard</u> leis ar nós an roic. Caiṫtí amaċ fadó riaṁ go dtáinig iasgairí Ċiarraiġe anseo ag iasgaċ ronnaċ agus bhí meas mór aca ar an Sgolbard. [illegible] ṫuiċeál sgolbard le [illegible]. Bainfí dé [illegible], bhí sé [illegible] idir corp ⁊ [illegible]. Bhí leicí móra air. Ceann fireann a bhí ann. Tá roc mín ann freisin. É leaṫan aċ níl sé ċoṁ fada leis an sgolbard.

<u>[illegible]</u>

Is ionann an cás cat mara ⁊ [illegible]

Tá ceirc an loin [illegible] ⁊ níl aon [illegible] [illegible] [illegible]

Lon a ċuir cumha ar an Sgéalaiḋe.

Ḃíoḋ nead ag lon duḃ agus a ċearc ag an ngclóchar ar loċ a' ċaolaiġ. Ḃíoḋ an coileaċ ag ~~ceol~~ seinnm gaċ maidin gaċ samhraḋ. Ḃí sé scarta ann ḋá ḃliain déag. Maraḃuiġ mo ḋeartáir é agus ḃí cumha orm ina ḋiaiġ.

Mícheál

Tá na druimeannaiġ ċó dona leis na fionnóga ag tabhairt fanaċa ḋá spanda leo.

3

Eascann Charra Mhuighinse

Gríobhar (Gregory) 'Ac Confhaola bhí sé ina chónaí ar an gCeathrú Mhóir i Muighinis thiar. Bhí sé féin agus Brighid, an inghean, ag dul amach an charra ag dul ag cur cheann ar mhóin. Bhí cliabh ar dhruim na hingine. Bhí lochán beag ag an gcarra i leathtaobh an chasáin. Chonnaic Gríobhar eascann mhór sa lochán agus shíl sé gur néall a bhí uirthi [struck: …]. Chuir sé lámh ar an inghin an cliabh a leagan ar an talamh go gcuirfeadh sé an eascann ann. Leag. Thóg sé an eascann agus chuir sé sa gcliabh í. Dhúbail sé sa gcliabh í. Nuair a chuir sé síos an ceann dhúbail sé thairt í agus líon sí an cliabh. Níor chuir sí car aisti. D'árduigh sé an cliabh arís ar an inghin agus chuadar abhaile gur tháinig siad isteach sa teach gur rug sé anuas de dhruim na hingine ar an gcliabh gur leag sé ar an urlár.

Chuaidh sé ag cur fadtaoin [illegible] [struck: …] [illegible]

F. D'iompuigh sé an cliabh béal faoi agus chaith sé amach ar an urlár í. [struck: Chuaidh sé ag cur] d'áirigh sí [illegible]

4

⁊ rug sí ina béal ar ṁullaċ an ḃuird. An méad a ċuir sí ina béal do ġearr sí glan é mar ġearrfaḋ sí píosa de ċáca agus ḋimiġ sí amaċ ⁊ ní raiḃ fios aca cé ndeaċaiḋ sí níos mó.

i ndoire bó Riada

Aifreann na Gréine i ndoire ~~bó fada~~ Riadaṫ

Fear de Ṡeoigeaċ a ḃí i Muiġ Ros fadó,
aimsir Ċromaill fadó, ⁊ ġaḃ sé a ċodlaḋ
san oíċe, oíċe Nodlag. Ní móran aċair
a ḃí sé ina ċodlaḋ nuair a ṫosaiġ
sé ag brionglóidí ⁊ sé an brionglóid
a ḃí aige go raiḃ aifreann na gréine
le léiġeaḋ i dteaċ i ndoire bó ~~ar caite~~ Riada
ar maidin. D'éiriġ sé ⁊ ċuir sé air
⁊ ṡiuḃail sé leis go ndeaċaiḋ sé
go Doire bó ~~fada~~ Riada. Agus nuair a
ṡiuḃail sé isteaċ sa teaċ ḃí an
tAifreann tosnuiġṫe dá léiġeaḋ roimhe.
Nuair a ḃí an tAifreann ṫart ⁊
gur iompuiġ an sagart ṫart ag siuḃal
ag caint leis na daoine, d'aiṫniġ sé
an fear seo strainséaraċ, agus ṡiuḃail
sé leis gan corruiġe as an teaċ
go labhairġeaḋ sé féin cúpla focal
cainnte leis. Nuair a ḃí sé réiḋ
leis an aifreann d'éiriġ sé go dtí a

"Cé mbaint leat go mbeadh an tAifreann annso?" adeir sé.

"Ag Grimleoidí a bhí mé agus ba mhaith liom an tAifreann éisteacht. Is fada an lá nár éist mé an tAifreann."

"Ná géill do na Grimleoidí níos mó," adeir an sagart. "Béidir nár dhócaidí ~~doigidí~~ ~~tad~~ tú a chur ar bhealach do leasa an turas seo ná tú a chur i mbealach t'aimhleis an chéad turas eile."

Sgéal eile an méad seo

Tháinig sé abhaile ansin. Sgathamh tar éis teacht abhaile mbaint sé lá go gcaitheadh sé siúl go dtí an Clochán.

D'imthigh sé ar maidin nuair a chuir sé go raibh sé i n-a lá. D'imthigh sé tresna an Chnuic Bhuidhe. Sul má tháinig sé chomh fada leis an gCnoc Buidhe bhí abhainn roimhe, abhainn ar Loch Bhuaidhe, abhainn a' Mhuilinn. Bhí an caisiún dána ar an abhainn. Nuair a

7

Ṫáinig sé ar an gcéim. Ċonnaic sé an fear mór ar an gcarán an taoḃ ṫall de'n abainn. Ḋuḃairt sé dá bfilleaḋ sé go marḃóċaḋ an fear mór é. Ċuaiḋ sé trasna ar ais do'n tíġ mhaire 7 ṫug sé an sgian na mbolg do'n fear mór. Ḟága sé an sgian ann. Ṫug an fear mór anuas. D'imṫiġ sé leis uaiḋ a bí sé ag teaċt amaċ ar an mbóṫar. Ní raiḃ sé i na lá dáiriġ sé an capall ċuige aníos 7 nuair a ṫáinig an capall suas leis ní raiḃ aċ trí cosa air. Bí marcaċ ar an gcapall. Labair an marcaċ leis. "Is maiṫ an fear ṫú," adeir sé, "leag ṫú an fear mór."

Ṡiuḃail siad le ċéile go ndeaċaiḋ siad ag crosbóṫar an Ċaisil

"Anois," adeir an marcaċ, adeir sé, "béiḋ ṫú sa gcloċán sul má béiḋ sé

ina lá ⁊ bréaġnóċa tú amaċ duit
féin. feicfiḋ tú rud aġainn uile fós.
Má ḟeiceann tú don ṁuir gabfaiḋ
tú ar fargaḋ. ~~Ná~~ bí ar an bronnte
ɼ a ġoróċa an muir céanġ ar
fargaḋ. ná bí ag siubal ina éadan
ɼ mar an ngaṫan go mbáiḋ mise
i gCaisleán na Circe," adeir sé
Siubail an Scoiṫeaċ siar leis
agus nuair a bí sé i lár coill ḃaile na
bPuis ċoruiġ an muir. Ní ḋearna
sé aċ a ṡúl tobó seiġ ṡin sronta
Ċonnaic sé crann ⁊ dá ceann déag
de ḃeiriḃ ina ḋiaiḋ ag teaċt amaċ
an bóṫar ⁊ a mbéal ḟoscailte uile.
D'~~imṫeaġadar~~ ċaisne ⁊ nuair a bíodar
imiġṫe gan muir ċuġ d'imiġ
sé amaċ arís ⁊ ní ḟaca sé tada
go mbéaċaiḋ ċun a ċlocán
Nuair a ṡroiċ sé a ġuaire sa
gClocán ċuaiġ sé abaile ⁊ nuair

a ḃíoḋ sé ag teaċt ag an áit ar ṡíl sé
an fear mór ~~ar~~ ná raiḃ ann aċ
glaċ mór glas mar a ḃeaḋ síol féaganna
gur an sgian úsí sé nglaċ
ḋḟág sé an sgian ann 7 ċáinig
sé aḃaile agus aḋḃar a ċuid críoċe
aige le cur ar a ċapall.

Aifreann na Gréine.

gréine an lae = breacaḋ an lae.

Tugaḋ Aifreann na gréine ar an
aifreann a léigtí oíḋċe Nodlag meadón
oíḋċe.

glaċ glas a ḋéantaoi de na taoḃrí a
ṁarḃuiġí fató. Ṫugtaḋ siad ionn
nglaċ glas ar an talaṁ nuair
a ḋ'fágtaoi an sgian sáiṫe 7 gan
a ṫaḃairt doiḃ aċ aon tráṫ amáin
7 an sgian a ḟágail ann. ~~Taḋ~~ ḋ'fanamh[13]
siad an sgian ḋ'fiosoċaḋ an taoḃra

Cé nach mbíodh sé ariamh gar marbhóchadh sé an té a bhíadh dhá shárughadh leis.

Ní raibh míchéal ag aon bhean ariamh ach a bhean féin. "Bhíos ar chomhairle. Ag m'athair is mo sheanathair annseo sa teach a chuala mé na sgéalta

Seanfocla

"Is goire cabhair Dé ná an doras."

fear a dubhairt go mba goire Dé féin ~~ach~~ doras ná cabhair Dé, 7 dúirt sé le dul chun an dorais. Ní raibh sé leath bealaigh go dtí an doras nuair a rinneadh dhá leith dá chos. Ní raibh sé i ndon ariamh dul ag an doras.

"Is fearr sean-fhiacha ná sean-fhala"

(falcanas* = olc

tá olc agat dó.)

"Is déirc le gach bocht a bheiġtheó"

"Ná tabhair taobh le fear fala

* mara a mbíonn fear a bhagairthe in' aice"

"Ceannuigh an droch-dhuine 7 leig an deagh-dhuine ṫart"

12

= "Gác leanḃ mar oiltear"

"Is minic nác ndeacaiḋ bó le dúċas"

"Is minicí gránna greannṁar ⁊ daṫaṁail [illegible]"

"Ní bréagaċ a ċuireann an pota a' fiuċaḋ"
"Is fearr béarna ná bréagaċ"

19 = "Is teann madaḋ i ndorus a tiġe féin"

26 ✓ = "Níl cú ar biṫ nác fiú fead a ligean uirṫe" — fear Ġleann Iarċonnaċta.

= "Déanann ceann ceallṁar béal caoin"

28 ✓ Is binn an béal ~~a ḃíos~~ a ḃíonn ina ċomnaiḋe

= "Iṫeann na muca ciúine féin triosc."
(triosc tar éis an leanna)

33 Is minic an ṗáirc ag an tsean ṁuic

"Is éasga anoċt ná ar maidin."

36 O

37 ✓

38 "Is mall díreaċ é díoġaltas Dé."
(Pé bí uair a ṫiocfas an díoltas tiocfaiḋ sé an té a ṫuilleas é)

39 "Is ar an sbair fáisgeann an t-eolas
(Tá an sbair i ndon duine a ṁúineaḋ)

45 ✓ ~~níl fios~~

"Ag an duine féin atá ḟios cá luiġeann an bróg air."

"Tá a lorgaḋ féin ag ċiónaí is gaċ aill."

7/7/31

14

Tá grian galraí an oiḋċe
Tá grian gaoṫa ar ċranna
Tá grian sneaċta ar ṡléiḃtiḃ
agus tá grian ḟaga gabra

Is trom tuirseaċ an dream a ḃíos
 ag faġail báis
Is trom tuirseaċ an dream a ḃíos
 ag tóiṁeas cnuic
Is trom tuirseaċ an dream a ḃíos
 i dteaċ ~~ḟuar~~ eiċ (teaċ folaiṁ)
Is truime míl-laġa an méid sin
 a ḃíos ag éisteaċt le coiṁraḋ

Giolla gan ṡlaiṫ

7/7/31

níl aon baint ag an ngiota seo le [illegible]

"Ní raibh mo leithéid aon uair leis an áit seo."
(Tomás Pól Ruisín na mban draoidheachta a rugadh i n-Árainn. Pós sé bean as R. ach níor thaitnigh Árainn léi. Bhí triúr mac aige. Tá siad imighthe uaidh.

Chaith sé tamall maith le gliomadóireacht.
"nuair a bhí mo shláinte agam agus mé [illegible] óg."

4. 8. 31

Cailleadh Tomás Pól ó shoin — 14. 3. 1932

16

Filiḋ ⁊ fear ḋeaġċainnte

Bhí a bí i n-éinfeaċt, filiḋ ⁊ fear ḋeaġċainnte. Bíodar a siubal gur caraiḋ i n-áit 'nad a raib fear ag gearraḋ coille le tuaġ

ṫafaic handle

'Is maiṫ an ṫafaic maiġe an cuileann caoin' ar an filiḋ

"Bí an fear eile ag éisteaċt. Bíodar ag siubal leo ⁊ is gearr gur caraḋ i n-áit 'nad a raib daoine ag déanaṁ fáil ~~le~~ maiḋí.

"Maide grod ná cuir sa bfál", adeir an filiḋ.

Is gearr gur caraḋ i n-áit 'nad a raib fear ag treabaḋ le bulán

"Coinnig an ḋaiṁ le ceann na cuinge". adeir an filiḋ

Ċainig siad isteaċ i mbaile cuain agus bí long istig sa ḋug ann

"Ná fada ó sgriúḋ na loinge a ceann". adeir an filiḋ nuair a connaic sé an long

nuair a bhí an [illegible] déanta ag
an bhfilidh chuir an fear eile le chéile é :—

Is maith an tafai maige an cuileann caoin
Marla grióna ná cuir sa bhfál
Coinnigh an Dain le ceann na coinge
Is fada ó thug na linge an ceann

4/8/31

na cnuic ó thuaidh ó theach Mhícheáin

ní bhaineann an méad seo leis na sgéalta

Cnoc Cala Mhaighinse (bhfósinse) ⁊ siar uaidh
na béacáin — beacáin Seanach Domhnaill.
gleannán idir iad féin ⁊ bhéal chaim
bhí teach ag an ... ⁊ mbéal cnín
Tá Cnoc Loca buidhe taobh thoir de Sheanach Domhnaill

ag teach Mhícheáin seo (4.8.31)
Na beanna beola ó thuaidh agus
ceo éadtrom tráthnóna gréine buidhe orra. Is cosamhail
an [illegible] atá orra leis an [illegible] atá ag Paul Henry
i bpictiúir a rinne sé ins na sléibhte seo. Ní ...
a feiceas an ... seo. Cuireann an ... bhréagaidh,
an ghaoth anoir an ceo éadtrom ⁊ solus na gréine
buidhe tráthnóna aithris mór ar an áit seo agus
ar na cnuic is na sléibhte. An lán-ghealach ⁊ í ina
caor dhearg ag éirghe meadhon oidhche taobh thoir [illegible] ...

18

An Bainríoġan Ṡoluraċ

Bainríoġan a bí ann, inġean rí fairrge — ríġe fairrge a bíoḋ ann fadó — agus ní raiḃ sí ag iul a' pósaḋ aon ḟear go ḃfuiġeaḋ sí rí fairrge. Bí sí i ndon rud ar biṫ a ḋéanaṁ le draoiḋeaċt. Bí rí mór talṁan agus ṫosuiġ sé ag taṫóraiċt, a rád léiṫe go mbaḋ ċeart dí é féin a ṗósaḋ. Sé an ċaoi ar ċuir sé fearg uirṫe agus d'éiriġ sí de léim 7 ċuaiḋ sí sa ngealaiġ. Bí sí sgaṫaṁ sa ngealaiġ 7 ṫosaiġ mac rí na gealaiġe ag taṫóraiċt léi a rád go mbaḋ ċeart dí é féin a ṗósaḋ. D'éiriġ sí feargaċ leis sin arís 7 ba ċuma léi cé ngabfaḋ sí. D'éiriġ sí de léim 7 d'ḟág sí an ġealaċ. Caiptín loinge a bí ar an ḃfairrge ċonnaic sé an bean ar an spéir 7 ġaḃ sé ina ġabáil í. Nuair a ġaḃ sé ina ġabáil

i ḋiaḟraiġ sé dí cérb í féin.
Dubairt sí gur banríoġan a bí innte.
Dubairt seisean go raib aiṫne aige
ar rí agus ċeap sé nać raib rí
ar biṫ ab ḟearr le fáġail aċt ná an
rí sin, mac rí fó ṫuinn. Ṡeol sé
an soiṫeaċ annsin go ríoġaċt rí
fó ṫuinn. Nuair a ṫáinig sé i dtír
ṫug sé suas ċó ~~fada~~ leis an gcúirt
é. Ċuaiḋ sé isteaċ 7 ~~Dubairt~~ [labair sé leis an rí] go
raib an banríoġan ba ḃreaġaiḋe
faoi'n doṁan aige le taḃairt dó,
agus céard a ṫiubraḋ sé dó uirṫe?
'Cé méad tá uait a ċaptaoin'.
"Cúig míle fiċead."
"Ní gaḃṫa ar biṫ dom-sa an méad
sin a ṫaḃairt duit 7 tuilleaḋ dá
n-iarrṫá é agus b. ḃreaġ agat, 4
ḃreaġaċta faoi'n doṁan."
Ḃí [illegible] annsin
Nuair a ḋíoliġ an captaoin ḃí

sí na suidhe ar a gcaṫaoir agus gan focal aice. Dá dtigeaḋ an rí ba háirdnósaighe faoin domhan ní ḟágfaḋ sí an ċaṫaoir dó, ní leigfeaḋ sí caṫaoir aige. Níor labhair sí focal leis an bhfear go dtí go raibh sí gar do ḃeiṫ bliaḋain pósta. Annsin labhair sí leis agus dubhairt sí nach labhróċaḋ murach gur ṫeastuiġ bean uaiḋe.

"Is maiṫ an ċaoi gur labhair tú ar deire," adeir sé. "Cuirfiḋ mise fios ar bean duit."

"Ní ċuirfir. Gaḃ suas a ċodlaḋ ní maiṫ liom ṫú ḃeiṫ ag breaṫnú orm. Cuirfiḋ mise fios uirṫe mé féin agus is gearr a ḃéas sí ag teaċt ċugam."

Ġaḃ an rí suas agus luiġ sé ar a leabaiḋ.

Ṫairriġ sise cléar uirṫe ċuici agus cáirtín agus ṫosuiġ sí ag déanamh

21

'a cuid éadaplaidíní.

Ní ġearr gur éirigh an ġí an
fairrge
fáinne ~~fairrge~~ ag gabháil leis na fuinneoga
agus d'éirigh sé uí ag osgailt an
doras 7 leig sí isteach a ḋreaṫáir
7 a máṫair 7 bean i n-éinfeacht leo.

Ní ġearr a bí siad istiġ nuair a
rugaḋ mac breaġ nach bféadfaḋ leanb
ar biṫ bheiṫ ní ba breaġaíṫe ná é.

D'fiafruigh an dreaṫáir cé raibh
aṫair an ṗáiste.

"Tá sé 'na ċodlaḋ," adeir máṫair
an ṗáiste.

"Ó! nach ait an áit a ḋ'fágas
mé, ag bodhaċ talmhan nach n-éireoċaḋ
ċó fada liom," adeir sí.

Ní bodhaċ ar biṫ é aċ toġa na
bfear nár labhair mé focal le blian
leis. Mé féin adubhairt leis dul
siar a ċodlaḋ nuair a bí mé ag
ampfuar ~~[illegible]~~ oraiḋ-sé."

Ċuala an rí iad, ṫáinig sé ċó fada leob. Bhí fearaḋ na fáilte aige roimh an triúr aca. Rinne sé go mór díob.

D'ḟiafruiġ an tseanmáṫair di cé'n t-ainm a ċuirfeaḋ sí ar an bpáiste. "Cuirfeaḋ mé Rí an tSráidí air". Níor ṁaiṫ léiṫe ag dul ag déanaṁ beagáin dá aṫair ná beagán dá ṁeaṫair féin ag dul dá ḃaisteaḋ ar leaċtan acub, ~~Níor~~ níor ṁaiṫ léiṫe rud ar biṫ a ḃaisteaḋ ar an talaṁ.

mar a ċéile an dá focal Éirġe 7 Éiriú

Bhí sé ag éiriú suas ansin ní raiḃ sé a ḟad cóṁ ar biṫ gur cailleaḋ a aṫair. Nuair a ḃí sé suas ina ḟear ṫáinig ~~sé~~ dearḃráṫair na máṫar ar cuairt acub. Bhí an t-oncal 7 é féin 7 an ṁáṫair ag caint le n-a ċéile tamall, d'éiriġ an fear óg 7 ġaḃ sé suas a ċodlaḋ. Nuair a ċeapadar go raiḃ sé ina ċodlaḋ ——

agus ansan ag éirighe leóib, d'fhiafruigh
an t-oncal den mháthair cé pósfadh sé.
"Ní béidh mé sásta don ingean ní
talamh a béidh aige, ach béidhinn sásta
le n-a leithéid sin d'ingin ní faighe
a béidh aige" adeir an mháthair. Bhí mé ach ceapadh
sgathan, nuair a bhí mé féin óg,
go mbadh é a mháthair a bhiadh pósta agam
féin, ach níor éirigh liom é a bheith
agam ach sé a ingean sin a bhféadfainn
liom beith ag mo mhac."

Nuair a chuala sagart an chainnt
d'éirigh sé 7 dhearc sé amach ar
t-oncal go spaisteoireacht.

Chuaidh an t-oncal amach leis.
"Cé'n sórt cainnte a bhí ort-sa le
mo mháthair nuair a bhí mise i mo
codladh?" adeir sé.
"Ní raibh cainnt ar bith?" adeir an t-oncal
"Bhí," adeir sé 7 an bhean sin a
bhí 'nn a rádh tá sí có maith dam -

a ṫigeaċt dá hiarraiḋ hom

"Gaḃfad", adeir an t-oncal

Ṡiubail siad le ċéile go ndeaċaiḋ siad isteaċ sa ċúirt agus d'iarr an t-oncal an inġean [illegible] rí

Ċuala an bean óg í féin dá hiarraiḋ agus bí an oiread gráin aice air nuair a ċonnaic sí é, faoi gur ~~[illegible]~~ [illegible] talṁan a bí ann, gur ġlaoiḋ sí an bean ban coiṁdeaċta uaiṫi léi go ndeaċaiḋ siad ag spaisteoireaċt, go bféadfaiḋ sí a aṁarc

D'éiriġ an t-oncal agus an rí [illegible] seo ag troid le ċéile agus ṁarbuiġeaḋ an t-oncal.

Nuair a bí an t-oncal marb d'imiġ [illegible] amaċ agus ní raiḃ ḟios aige cé 'ngaḃfaiḋ sé. Bí sí ag imeaċt léi gur casaiḋ triúr ban léi — an bean a bí sí ~~dá hiarraiḋ~~ a tarraiġ

mise ġlas
= mise ġeadbar
mise [illegible]
ar mise [illegible]

25

agus barr bán coiṁdeaċ.

Ḋ'ḟiafruiġ Luiġeán an rí dó cérb' é féin.

Dubairt sé léi gur mac rí é a ṫáinig ag iarraiḋ mná 7 gur marbuiġeaḋ a dream mar ġeall air, a ḃí dá leanaṁain i n-éinfeaċt leis agus go raib náire air faoi.

"Maise," adeir sí, "ná cuir an ḃrón sin ort agus ná fágaiḋ leonta ṫú a ṗósaḋ ~~agus ná fágaiḋ leonta ṫú~~ gan ḃuiḋeaċas dom aṫair," adeir sí, "aċ gaḃ leat 7 leig do ċos ar mo ḃois go ḃfeicfiḋ mé í."

Ċuir sé suas a ċos gur leig sé ar a bois í. Agus nuair a leig sé a ċos ar a bois ċuir sí sreangċoġ faoi go ndearnaiḋ sé codla dó.

Nuair a ḃí sé 'na ċodla anuas "Éiġ é sin," adeir sí le bean de

na mná coiṁdeaċta, téiriġ ċó fada
leis an bhfarraige 7 téiriġ amaċ ċó
fada le Carraig a Ġunna. Fág ar
Ċarraig a Ġunna í go dteagaiḋ
na héanaiġ fiadáin anoċt ann
agus íosfaiḋ siad siú í, nuair a
ġeobfas siad rómpa í

D'imiġ leis an gcailín 7
ṫug sí leis í 7 ċuir sí an
ċoill uirri féin 7 an bean óg,
agus nuair a ḃí sí i gcuiniar
na coille sgaoil sí an t-éan
7 ṫug sí ceann bealaiġ dó.
Nuair a ṫáinig sí ar ar ḋearḃráṫair
an bean óg ní ar ḟág sí ar
ċarraig an ġunna í.
Dubairt sí bíó gur ḟága sí ar Ċarraig a Ġunna í

Ḃí fear ann a bíoḋ ag freaṫ ar
ṫanaiste. D'imiġ sé leis láṫ n-a ḃéarai
7 ṫug sé cleabán tanaiste leis 7
ċuir sé rud le n-iṫe isteaċ ann

Nuair a ċonnaic an colm an
cliabán ⁊ an beaṫa uilig ann ní
ḋearna sé a ṡúil isteaċ ann aċt
ḋéin sé an ċomhairle.

Rug an fear air. Ní raiḃ
blas coigilte ag an éan bocht.
Ṫug an fear an t-éan abhaile ⁊
ṫug sé ċó fada le ceannaiḋe siopa
é ḋá ḋíol leis.

"Tá éan galánta agat," adeir an
ceannaiḋe siopa leis.

"Tá," adeir sé.

"Cé ~~mhéad~~ a ḃéar tú ~~dá~~ a uirthi
air?"

"Cúig pingine," adeir sé.

"Tabharfaidh mise duit é," adeir sé
~~... tabharfaidh~~.

"Céard a ḋéanfas tú leis?" adeir
sé leis an gceannaiḋe siopa.

"Déanfaidh mé a iṫe," adeir an
ceannaiḋe siopa.

"Ní thuibhrais nuair thug tú má's é a shíl a dh'ionnfas tú dá dtugtha céad dom." Níor thug sé dó é.

D'imigh leis ón gceannaidhe síopa sin. Chuaidh sé chó fada le ceannaidhe síopa eile.

"Tá cnaim gúlánach agat," adubhairt sé

"Tá."

"Cé méad a bhéas tú a lorgaidh air?"

"Cúig púint."

"Thuibhrais nuair thug tú"

"Céard a dh'ionnfas tú leis?

"D'ionnfaidh mé a shíl."

"Ní thuibhrais nuair thug tú, dá dtugtha trí céad púnt dom air, mar ag dúil dá shíl a bhéas tú."

D'árduigh sé leis uaidh é go ndeachaidh sé chó fada leith ceannaidhe síopa eile

"Tá cnaim breágh agat;

"Tá"

= "Cé méad a ḃéas tú a caṫaṁ air?"

= "Cúig punt."

= "Tuḃras mise cúig punt duit, agus deiċ bpunt."

= "Céard a ḋéanfas tú leis?"

"Ḋéanfaiḋ mé cleaḃán éanaċ dó agus cuirfiḋ mé ann é agus cuirfiḋ mé saiḋdiúr ag tabairt aire dó le bíḋ ar láṫair daoine nuair a ṫéas ag teaċt ag gnóṫaċ liom. Taiṫnigeann an t-éan go mór liom." Ḃíoḋ sé an t-éan leis nuair naċ raiḃ sé ag íoċ dá ...

d'imiġ leis.

Nuair a leagaos ar an mbord an t-éan, ċuirfeaḋ sé ar an sgian ina ġúba 7 nuair a ḃíoḋ sé réiḋ leis an sgian leagfaḋ sé uaiḋ í 7 ċuirfeaḋ sé an ḟeoil ina ḃéal leis

cladaċ cáir

ṗé ċlaiḋe an ċáir

leaṫ claiḋ

baile ċláir na gaillimhe

ṁuclán

30

an ḟoirc.

Nuair a ṫigeaḋ na daoine uair le ní bíoḋ suipéir ag an mbord ar ċor ar bith ach ag breaṫnú air ag déanaṁ a ċuid cleas. cleasa láiṁe gairgiúlaiṫa a bíoḋ sé a ḋéanaṁ dóib.

bíoḋ na céadta ḋ'airgead aigin acab dó.

bí inġean ag an gceannaiḋe siopa seo. bí sí ṫuas i mbarr an tiġe 7 níor ṫaiṫn léiṫe breaṫnú ar ḟear ar bith bí sí ċó [illegible] sin.

Ċuir an t-aṫair suas go dtí í.

"Ní ḟaca tú an t-éan galánta atá agam", adeir sé léiṫe

"Ní ḟaca. Tabair anuas go bhfeicfead é," adeir sí

Ṫug sé ċuice ina láiṁ é

Ṫarraing sí fáinne aníos as a póca. Cuir sí ar a méar é. Ḃreaṫnuiġ sí tríd an ḃfáinne air.

"Ṡíl mé, a stór, naċ dtiubharfá ~~[illegible]~~ fear i mo láṫair nuair nár ṁiṫ tú i láṫair com ḟas mé."

"Agus an fear é sin?" adeir sí.

"Seaḋ, mac rí fó ṫuinn gur an Ḃanríoġan Ṡolais."

"Ċuir a leiṫéide sin díoġrais ní – i n-áit a ċuid ré féin agus a focal dá ḃfearraiḋ – ċuir sí uallaċ ar bean ċoiṁdeaċta a ċuir amaċ ar ċeannaċ an fáinne go n-iarrfaḋ na hainniċ fuaráine é," adeir sí, "aċ séard a rinne an ḃean a sgaoileaḋ sa gcoill." ✝

Rug an fear sin ar a ḋíol leat-sa é!

"An ndéanfá leat-so," adeir an t-óiar.

"Déanfad. Níl le déanaṁ agam aċ a leagan ar mo ḃos ⁊ súdcos a

[illegible] fasc mar roinne an béim a roinne colm dí

Leag sí ar a bord é 7 roinn sí fear dó. (dó)

Nuair a bí sí imṫeaċt d'innis sí ċuile rud dí

Cuirfiḋ muid trí cinn de ṡoiṫiġ abaile leat gaċ' ṫaġáil na mbaile, 7 adair an ceannaiḋe — bí sé ina ṁí fairrge

Ċuir sé trí cinn de ṡoiṫiġ abaile leis 7 ċuir sé ... isceann acab é, ṡeoladar leob go ... ar ċonn an oileáin seo 7 briseaḋ na trí soiṫiġ le gála mór. Níor ṫáinig aon ḟear beo as é féin. D'éiriġ sé ar ċlár a bí san uisge, maide mór, agus níor leig faitċeóir dó teaċt tíre ar an oileán leis an méad beiṫiḋiġ ... a bí ann, madraí allta, ... muillí, coinnín 7 cuile sórt

os ceann = on windward side
fasc = leeward.

Eiscrallda
Eisceallḋa
Eisceallaċ

bíoḋbhaí dá raibh feadaoin ann, d'fan
sé ar an maide go dtáinig sé ar
ċarraig 7 d'fan sé ar an gcarraig
go dtáinig an oíċe, go dtáinig na
Éisceallóir
beiṫiḋiġ ḟgéile ċun snaṁmhur, agus
ansin ṡiúḃail sé suas an
t-oileán go bfaca sé solus,
ṡiúḃail sé ar an solus go dtáinig
sé ureaċ i gcúirt.
Bhí fear istigh roimhe. Chuir sé
Rí an tSnáṁa
céad míle fáilte roimh Rí an tSnáṁa,
mac rí fó ṫuinn.
"Is mór an t-iongantas gur leigeadh
isteach ar an oileán seo ċor ar bi-
th," adeir an fear.
"Marach gur ṫáin mé go ndeaċaiḋ
na beiṫiġ ċun snaṁmhur ní ligfiḋe"
"Is gearr go mbeiḋ ceann ~~...~~ eile
d'fanta díot féin, marṁ ag bainríoġain
Grua-ḟoghmnaí
~~na-ḟgmnaí~~ atá ar an oileán seo.
Sí ab'áil na trí soiṫiġ, soiṫiġ a

bhí ag teacht leat, ó tharla gur mac
rí a bhí ionnam, agus rí a shábháil
thú féin i riocht is go mbeadh agat.
Cuile bheirt acu sin bhí sé
ina fhear acu sin ar feadh cogaidh
agus ~~[illegible]~~ beirt ceann eile déanta
díot-sa acu i gceann cogaidh.
B'éidir go gcoinneochainn sgéalta ní
ach ina dhiaidh sin baint sí
díom í" adeir an fear leis.

churr sí fios arís = chuaidh ní-... ... ar lár ach í féin

Chaith sí an oíche sin i n-éisteacht
leis seo. Deabhadh a bhí ann draoidheadóir
d'fhan sé ag tóigheacht. an Tiománaí
le tháinig an bhainríoghan chó fada
leis ... i gcóir ... leis
an draoidheadóir

"Sílfeá go gcuirfeá sgéal chugam go raibh
an fear seo anuas agam", adeir sí
"Níor iarr mé sin a dhéanamh", adeir
an draoidheadóir, "nach mac dreathár dom
féin í. Chuir me fios air le bhaí ina

buaċaill siopa annseo agam ---

"muise caithfidh tú a thabhairt suas," adeir sí.

"Ní ċaiṫfead," adeir sé.

"Caiṫfiḋ tú," adeir sí

"Ní chaiṫfead", adeir sé

D'imṫiġ sí an lá sin agus ṫáinig sí i gceann coicíse arís.

"Caiṫfiḋ tú a ṫabairt dom gan buidéaċas," adeir sí.

"Ní ṫabharaiḋ mé duit é go ceann míosa ar ċuma ar biṫ," adeir sé

D'imṫiġ sí an lá sin. Ní raiḃ sí míṡásta ach sásta nuair a ṫáinig sí dá iarraiḋ arís.

"Ní ṫabharfaiḋ mé duit é go ceann míosa," adeir sé. "Béiḋ sé agat faoi ċeann míosa."

"Déanfaiḋ sin", adeir sí.

Nuair a bí an mí ṫart an lá a bí sí ag teaċt: "Anois," adeir an draoiḋeadóir leis féin (Rí an tSráidín) beiḋ sí sin an ċineálta

leaṫ go dtí coicís nó trí seaċtainí
aċ ḃí ag faġair go bḟeicfiḋ mé áṫ fanaċt oiḋċe
ina suiḋe í agus tar ċó fada liom-sa
annseo mar ḃíḋ mise ag obair ina haġaiḋ."

Dubairt sé leis gan blas ite ná a ól
go dtiocfaḋ sé ċó fada leis féin. Ḃí
sé ag faġáil annsin go bḟaca sé áṫ fanaċt ina
suiḋe í oiḋċe, agus maidin lár n-a ḃáraċ
dubairt sé go raċaḋ sé ċó fada le n-a
oncal, gur ḋearmad sé leabar ann agus
go gcaiṫfeaḋ sé a ḋul ḋá iarraiḋ

"Caiṫfiḋ mise teaċtaire ḋá iarraiḋ sin
ort," adair sí

"Ní ġeoḃfaiḋ teaċtaire ar biṫ é, caiṫfiḋ
mé féin a ḋul ḋá iarraiḋ", adair sé.

D'imiġ leis go ndeaċaiḋ sé ḋá iarraiḋ
ċó fada leis an ngraoiḋeadóir

"D'fan an cailín ina suiḋe aréir? adair
an graoiḋeadóir

"D'fan", adair Rí an tSnáṁaí

"Ḃí mise ag obair ina haġaiḋ annseo,"

adeir an ḟaoiḋeadóir. "Seo anois trí cinn de ċácaí. Tiubraiḋ tú leat iad. Béiḋ aiṫne agat orṫa. Na trí cinn de ċácaí a ḃéas leaġṫa ar an mbord aice róṁat, cuirfiḋ tú go leaṫ-taoḃ iad, agus íosfaiḋ tú iad seo agus nuair a ḃéas tú ag iṫe na gcácaí," adeir sé, "béiḋ cíléar uisge leaġṫa ar an urlár agus cupán leaġṫa síos ann agus níl aon uair dá n-íosfaiḋ tú ceann de na cácaí nać n-ionntóċaiḋ sí an cupán agus nać gcuirfiḋ sí páirt aiste" adeir sé.

Ráiṫead cainnte
a burst of talk

= Gáirḃ iad (dá mba iad) a cuid cácaí sin a ḃeadh tú ag iṫe. Beadh tú go ḃeiṫdeać éigin ar an bpronnta aice, an ċéad ċeann a d'íosfá díoḃ.

= Seo trí cinn de ċácaí eile agat agus tiubraiḋ tú duit iad. Ní ċuirfiḋ sí aon truim ionntab. Abair gur cácaí a ċeannuiġ tú i ndiaiġ t'oscail iad agus iad iṫe agus gaḃfaiḋ sí agus íosfaiḋ sí ar an bpronnta iad.

" Nuair a ḃéas na cácaí iṫte a' d-ra agus

é cinnte uirṫe don ḃeiṫiḋeaċ éigeál a ḋéanaṁ díoḃ a ḃréagaiḋ sí gur ag ceapaḋ léi ag cur faiṫéis air a ḃí sí.

"Abair ṫusa: 'Más cleas é a ṫéigeas ṫimċeall', agus ḃeirig ṫusa agus ionnlaiġ an cupán faoi son uisge agus abair léiṫe í a ḃeiṫ ina capall marcuiḋeaċta faoi n-a srian is faoi n-a diallaiḋ. Téirig ag marcuiḋeaċt uirṫe agus ná spáráil spuir uirṫe go dtugaiḋ tú abaile ag do ṁáṫair í agus is maiṫ a aiṫneoċaiḋ sí sin í."

Ċuaiḋ sé ar ais abaile arís agus nuair a ṫáinig sé isteaċ [labair sí]

"Ó nac fada amuiġ ó ṁaidin ṫú, ṫá do ḃricfeasta fuaruiġṫe ansoin rómat," adeir sí.

Ċuir sé láṁ ina ṗóca, ṫug sé as an mála a raiḃ a cuid cácaí ise ann, leag sé ar an mbord iad.

"Seo cácaí a ċeannuiġ mé i dtig m'oncail duit," adeir sé.

Ṫosnuiġ sí ḋá n-iṫe ar an bpoinnte. Nuair a ċonnaic Stefan iad ḋá n-iṫe ní ḋearna sé ac cúl a láiṁe a ċur leis na cácaí a bí ar an mbord agus na cácaí eile a leagan ina n-áit. Ṫosnuiġ sé ḋá n-iṫe. Nuair a bí cáca iṫte aige ní ḋearna sé ac an cupán 'ionntuí.

"Bí id ṁúille," adeir ~~sé~~ sí

Nuair a bí cáca eile iṫte aige ḋionntuiġ sé an cupán arís.

"Bí id asal," adeir sí

Nuair a bí an tríoṁaḋ ceann iṫte aige,

"Bí id ṁadra alla," adeir sí, ac ní rinne sí tada ḋó. Ġun sé uaic ar ġac aon ḃealaċ.

sgannraḋ "Gadaí sganraḋ a bí mé," adeir sí

"Máṫair mar sin é," adeir sí, "b'féidir go gcuirfeaḋ muid féin faitċíos suas. Bí sé ag breaṫnú ar an gcaoi a raiḃ sise ag iompú an cupáin agus ní ḋearna sé ac é a iompú ar an mbealaċ céadna.

"Bí id ċapall marcuiḋeaċta áir-se faoi do ṡrian is faoi do ḋiallaiḋ," adeir sé, agus arnú, bí ar an bpointe.

Nuair a bí sí ina capall annsin aige ċuaiḋ sé ag marcuiḋeaċt uirṫe agus ṫiomáin sé leis í go dtáinig sé ag an draoiḋeadóir go bfáġaḋ sé comairle eile uaiḋ. Nuair a ċonnaic an draoiḋeadóir ag tíġeaċt é:

"Ó tá sí agad," adeir sé

"Tá", adeir sé.

"Ná spáráil spuir uirṫe sin agus ná stopaḋ tada ṫú go dtuga tú abaile ag do ṁáṫair í agus is maiṫ ad'aiṫneoċas do ṁáṫair an cailín sin agus ní hé an droċ-rud a déanaim léiṫe," adeir an draoiḋeadóir

Buail sé ag marcuiḋeaċt uirṫe agus bí sé is na cosa in-áirde aġaiḋ go raib sí ag dul amaċ geata agus sean-bean ar ṫaoḃ de'n ġeata agus sean-ḟear ar an taoḃ eile. Nuair a ċuaiḋ sé amaċ ṫairsib:

"Ó. hó agus ab-ó" ag ċaoin duinneacab

[illegible] "Céard tá uaití(b)?" adeir sé.

"Ó, muise, tá, capall a bhí fadó an lá againn," adeir siad, "agus ní fhacamar aon chapall ariamh is cosaimhla léithe ná é sin."

"An gceannóchadh sibh í?"

"Ceannóchamuid.* Cé mhéad a bhéas tú a iarraidh uirthe?" adeir siad.

"Céad punt".

"Tabharfamuid-se céad punt duit," adeir siad

"Ní dhíolfainn mo chapall chor ar bith 46", adeir sé

"Tá tú mall," adeir siad, "fuair tú an margadh a d'iarr tú agus níl tú ag dul siar in do mhargadh"

D'iompuigh siad ar ais an capall abhaile agus bhí siad féin sa mbaile chó luath léithe mar séard a bhí ionnta a hathair is a máthair

Nuair a bhí siad ag an gceird annsin rug an máthair ar fhlaigín draoidheachta, rinne sí madra alla de sin agus bean dí-se.

Nuair a ḃí sí ina bean annsin arís ṫáinig sí ċó fada leis an ḋraoiḋeadóir ag troid leis.

"Naċ deas an cleas a rinne tú, capall a ḋéanaṁ díom gomo ċur i gceann a ṁáṫar go dtugaḋ sí droċ-ṡpídiúlaċt dom," adeir sí.

"Mara ndéanfa tusa ċuite, tiocfaiḋ sise ċugat," adeir sé ag bualaḋ a ċois' faoi'n urlár. 'Éirig aníos as sin a ṫinnteaċ, agus téiriġ ċó fada leis an mbainríoġan Ṡoluraċ agus abair léiṫi go bfuil madra alla déanta dá mac annseo ag an mbainríoġan Grua-Ḟortúnaċ agus tigeaċt ċó fada leis."

Ḃí an doirseoir ag coinneáil cainnte léiṫi. Ní raiḃ sí imiġṫe amaċ as teaċ an ḋraoiḋeadóir' nuair a ḃí an tinnteaċ agus an ḃainríoġan Ṡoluraċ ar ais.

Nuair a ṫáinig sí isteaċ féaċ a rinne sí breiṫ ar ċúl ginn uirṫe agus í a ċur amaċ roimpe ar an oileán gur ṫóg sí an méad sin daoine a ḃí ariaṁ faoi ḋraoiḋeaċt aige. Nuair a ḃí an méad sin déanta aice ċuaiḋ sí abaile

Í féin agus an mac agus nuair a bí sí
sa mbaile sí an ċaoi ar ċoruiġ sí ar an
rí arb é a ingean a ċuir faoi ḋraoiḋeaċt
a mac agus ċuir sí caiṫ air agus níor fóġa
sí aon duine beo dā raiḃ timċeall uirṫi
do ċongnaṁ nā do ċuidiú araiṁ aige
aċ é féin agus an ingean agus bíaġin dó
féin iad a ṗósaḋ, agus dóiṁ ingean an mac
a ṗósaḋ

11. 8. 31

I dtiġ Ṁicilín a sgríoḃaḋ an sgéal.

44

Amhrán an tSionnaiġ

Sionnaċ a ḃí 'na ċomairleaċ ar na bólaiġ
(Tá na bólaiġ agus bé ċata in-aice a ċéile)

An Sionnaċ:

Maidin Luain Cingcíse an darna lá san tSaoire
Nuair a ḃí go haoiḃinn ins na gleannta
Mo ḃolg ar mo ċom a's mé [illegible] ag déanaṁ aoiḃean
'S, rud ab annaṁ liom a ḋéanaṁ, ní raiḃ mé ag áirdeall.
Aċ an breaċnaċ ḃí sé feallṫaṁail, 's ba innic le na ḋream é,
'S nár ḃeannaiġ Dia san áit é, an sgéalaiḋe,
Ċuir sé orm faisnéis agus sealg ó Rí. Láidir
Nó gur ġearruiġ sé mo ċáirde ar an saoġal seo.

Sionnaċ beiṫ gan níos mé a ṫáinig ar
mo ḋídean,
'S nárḃ olc an ceart mé a ḋíbirt as m'árus,
Níor ṁarḃuiġeas uan ná caora, mionnáinín
na mínreac,
'S nár ṁaiṫ an ċomarṫa ṡaolta liḃ ann mé?
Ċuas mise lom láidir ar Ṁuireas is ar Ṗádraic
Is ar a gcuid confairt is madraí trí ċéile
Nó go dtáinig mé ar mo ḋídean ag Tomás
Ṁac Con Ḟaola
'S, an gadaiḋe, b'olc an ċara dom ann é.

Tomás Mac Con Ḟaola (ag caint):

Tá an ṡionnaċ úd ag éirġe arís feicṫear
é ina ṫaiḋḃse
'S ṫáinig sé ina ṡagad ann ~~[illegible]~~ is na
gleannta
Ċuir mé ar ucṫ Ċríost air, féaċ a ċas
arís é,
Ar ḃreiṫeaṁnas aiṫriġe nó saoġail fallsa?

46

An Sionnaċ (ag canaint):

Éist, a ṁic Con Fóla, ní ḃaineann mo sgéal
daor duit,

Tá mise in-imníoḋ an-ċráiḋte.

An fear atá i ḃoṫa ḃuiḋe amuiċ goma
ċoimeáil ar mo ġaoṫṗí

ṫléiġmint = ag breiṫ air

Mé ṫléiġmint ag dul ċun dligeaḋ (v)
ċuile lá leis.

Déanfaiḋ mise m'ugaċta agus socróċaiḋ mé
mo ċunntas —

A ḃfuil tréaċ ó Luiṁd go dtí an Ábaċ
Ġleannáin, Seanaċ Doṁnaill, ḃé Caṫa is
na ḃólaiġ,

Agus mise a ḃí im ċoṁairleaċ ar an
méad sin.

Téiġ amaċ

Aċ mo ṫruaiġ mo ḋá ṗáirte atá ag
imṫeaċt anois go fánaċ
ar fud cnuic is gleannta gan ċúdaċ
'S an méad úd a bí cruinn a'm
gur ḟan sé i loċa binde uaim
is ar ṫobóid a bí mo ṡaoṫrú fré ċéile.

'Sé tobóid atá go suaimneaċ is níl
uireasba dein ṡaoġal air
'S go gcaillfeaḋ sé dá ṗinginn liom
ná go gcuirfeaḋ sé síos fóidín ar mo ṫóinnaí
Tá mo ċuid airgid istoiġ go fairsing ina
ṗóca
Meallaḋ na mban óg is dá mbréagaḋ
Ní ṫiocfaiḋ domo ċaoineaḋ, ḋomo ċrapaḋ
— ní ḋomo ṡíneaḋ,
S ní iomċroċaiḋ sé taob domo gróċar
Aċ naċ dc an ceart sa tír mo ċuid a beiṫ
uile cruinn aige
S naċ gcuirfeaḋ sé orm bráiṫlín ná cóinnra

11. 8. 1931

48

Aṁrán na Láiḋe

File a hoiliġeaḋ i gceart

1 Ṡoraiḋ ḋóiḃ a ġaiḃne nac riḃ a ḃí go claḋrac
2 Is mé eiteac faoi ṫaoḃra na láiḋe
3 Go raiḃ solas aġ'm ar ḋaoine
A mbeaḋ amḃuaḋál ag teaċt is é líonta
4 Nuair a ṫiocfaḋ fear on tslampa i láṫair,
An t-am a raiḃ na ~~draoiṫe~~ ríġte ag cogaḋ leis
na draoiṫe
Baḋ é Bulcan an fear ab fírinne láiṁ-ġeal
S gur fág sé linn sgríoḃṫa ag a ḋtiocfaiḋ na
ḋlaiḋ cóiḋċin
Gan file a eiteac coiḋċin i gceardċoim.

Dá mbéinn-se i gContae an Ċláir, i nGaillim, nó
sa Spáinn,
Nó ṫar i mbarr Árd béarra,
Nó i gCill Colgáin na rásaí, an áit a
mbíonn na báirí,
Ag breaṫnú ar na mná a bíos gléasta

Le súil is go ḃfuiġfinn-se fáisnéis ar ḋuine
agus a ḃfágailt
A mbeaḋ soineantaċt is cáiliḋeaċt ina éadan
A ṫaḃraḋ dom-sa spás trí seaċtainí iomlán
'S a ḃacfaḋ fear go fán ceal a ṡeársúir.

Aċ tiocfaiḋ an lá go fóill is go suiḋfiḋ mé
ar mo ṡaol
Agus béiḋ airgead ḋá ċomhaireaṁ ag na mná
dom
Ceannóċaiḋ mé láiḋir binn a ḃéas ag sṫaḋ
le mo ṫaoiḃ
Is gur geall le tambourine í ina ingeardún.

Míċeál Maccuar Ḃuiginra a rinne

An Fígheadóir 7 na Sgeana Sáidhte.

ar siubal

Fígheadóir nach raibh ag fagháil bréidíní d'imthigh sé ar siubhall 7 tháinig sé isteach sa teach so nach raibh ann ach fear 7 bean. Fear ruadh a bhí sa bhfear agus shíl an chaoi ar chuir an fígheadóir go raibh sé ok, 7 ní raibh. Bhí pota fataí 7 pota feola cois na teine. Bhí an fígheadóir ag súil ag itheachaint arís.

"Cé bhfuil tú ag súil?" adeir an fear.

"Tá mé ag súil ag itheachaint," adeir an fígheadóir.

"Go deimhin, ní itheochaidh tú," adeir an fear ruadh, "go n-ithidh mé biadh go n-ólaidh mé deoch."

Shéid an fear ruadh feadóg. Ní fada a bhí an fheadóg séidte aige nuair a tháinig isteach fear 7 bean óg isteach. Shéid isteach an bhean óg, an pota feola a thógáil 7 é a leagan amach ar pláta(í) acu. D'ith siad a ndóthain agus an fear ruadh a' bhfoghluim fear a' tseoil

51

a ḋóiċin íte aige, ar ndó, 's aige a ḃí a ḋeiṫ.

Nuair a ḃí sead ráiḋ ins an fear rua annsin buidéal 7 adairc le béiṫ ag ól aiste. Ins sé braon do ċaon duine 7 braon ní ba mó don fiġeadóir.

"Ó, ní ólfad," a deir an fiġeadóir. "Is ḃúil liom gan ceann é," a deir an fear Rua. "Sin rogain atá sgalaiṫ le seaċt mbliadhna. Ní ḋéanfaiḋ sé aon ḃlas ort."

Ġaḃ an triúr fear 7 an bean óg amaċ. Ḃí an fiġeadóir a-ġuil ag imṫeaċt.

"Ní ḟágfaiḋ tú seo anoċt," a deir an fear Rua. "Beiḋ bainis amáraċ anoċ agus cruinniú mór. An bean óg a ċonnac tú beiḋ sí ag pósaḋ imbáraċ. Caiṫfiḋ tú fanaċt ag an mbainis."

D'ḟan sé annsin.

Ċruinniġ lán an tiġe 'daoiní sean

oiḋċe, ḃí trí boird ar a ċéile aige
7 ċaon bord lán le daoine timċeall
orra. Nuair a bíodar réiḋ ag ite ~~ċaoṁ~~ ṡáiṫ
ċaon fear aca a sgian síos sa
mbord 7 d'ḟág siad na sgeana ina
seasaṁ sa mbord.

Ṫáinig an fear Rua ċaṫ le deoċ
do ċaon fear agus bíodar ag ól
go maidin, go ndeaċadar ḃun an ḃrógais
a ḋéanaṁ. Nuair a d'imiġeadar
d'ḟan an fear Rua 7 an figeadóir
sa teaċ. Ṫosuiġ an fear Rua ag
grinniú na sgeana. D'fiafruiġ
an figeadóir ḋe cén fáṫ na
sgeana a ḃeiṫ sáiṫte sa mbord.

D'ubairt an fear Rua gurḃ é gnás na
tíre na sgeana a ḟágáil sáiṫte,
nuair a ḃeaḋ na fir ag ól. Ní raiḃ aon
baoġal ar aon fear aca a ḋul go trod
nuair a d'feicfeaḋ sé na sgeana réiḋ.

15. 10' 1931

Aoḋ buiḋe bricín

Gabha a bí i n-Aoḋ buiḋe bricín. Ní raiḃ aon ṗingin amáin dá saoṫruiġ sé nár ċuir sé sa mbloc faoi'n inneoin. Spárálacán a bí ann. Ṫáinig oíḋċe an taoille móir agus ṫáinig an taoille faoi'n gceárdca agus bog sí an bloc. Ṫuit an inneoin de'n bloc. D'imṫiġ an bloc ar an taoille ar snáṁ agus sguabaḋ amaċ ar an taoille é. 'Sé an áit ar fágaḋ é ag binn tiġe Ṡeáin Uí Ċeallaiġ. Fear boċt gan ċéill a bí i Seán a ċaiṫeaḋ a dtáinig ċuige ó ṫiocfaiḋ. Ṫráiġ an taoille. Ní gearr ina ḋiaiḋ sin gur cailleaḋ an gabha agus ní raiḃ coinneall sa teaċ le n-a ṫórraṁ.

Ċuaiḋ Seán Ó Ceallaiġ ag sgoilt an bloc le haġaiḋ teineaḋ. Nuair a ċuaiḋ sé dá sgoilt ṫuit an t-airgead amaċ ar ar an urlár aige. Séard a bí ann trí fiċid gíní agus trí fiċid pingin. Nuair a cailleaḋ Seán Ó Ceallaiġ, nár sábáil pingin amáin, bí tórraṁ mór aige, bairille ruma agus ocht coinnle geala.

ḃí file ag an tórraiṁ. Nuair a ḃí gloine
maiṫ óla aige scéal dubairt sé

"A ḋaoi ḃuiḋe ḃrocáin, a ċuimnigh a ḃfuair
do láiṁ,
Tá Seán Ó Ceallaigh ċó dear leat ar uair a ḃáis"

14 . 10. 1931

Roinnt na Guineaċa

Sagart bán a' ġlc, agus Pocán bán a' ġlc, Eoġan mac an Ċaiṫ, agus Nóra Nic Con Snáṁa, fígeadóir baile Pádraic agus fáraí baile Ċeana.

Ċeannuiġeadar garḋa breaġ mór ón tiġearna agus roinneadar [illegible] breáġ guineaċa sin. Ċuireadar guineaċ annsin ann, d'fiafruiġ an ċuineaċ go raiḃ sí in-ann a barr.

Dubairt cuid aca go raiḃ sí in-ann a barr agus dubairt cuid aca naċ raiḃ. Bíodar ag sárú ar a ċéile, dream ag rá go raiḃ sí in-ann a barr, agus dream ag rá naċ raiḃ.

"Téanamaoid téanamaoid go dtí an tiġearna"

"Téanamaoid ċeana," ar siadsan

Siúd ar siúbal leob annsin go dtí an tiġearna: Sagart bán a' ġlc agus Pocán bán a' ġlc, Eoġan mac an Ċaiṫ agus Nóra Nic Con Snáṁa, fígeadóir baile Pádraic agus fáraí baile Ċeana

Ṫáinigeadar go dtí an tiġearna.

"Céard tá oraiḃ?" arsa an tiġearna

"Tá na guineaċ uainn," ar siadsan

56

"Tuille tubaiste ċugat," arsan tiġearna.

"Amén," arsa siad-san.

"Tá cuid againn a ráḋ go bfuil an ġuirineaċ i ngearrṡia," ar siadsan, "agus cuid eile againn a ráḋ nać bfuil."

"Ní fusaide é sin a leiġeas," arsan tiġearna. "Tugaiḋ spás trí nó ceaṫair de laeṫeannta dí agus gearraiḋ léi annsin."

Ġaḃ siad a ḃaile ar ndóiġ annsin agus ṫugadar spás trí nó ceaṫair de laeṫeannta agus ṫosuiġeadar dá gearraḋ annsin go raiḃ sí gearrṫa.

Nuair a ḃí sí gearrṫa annsin: "Céard a ḋéanfamuid anois?" ar siad-san.

"Teanamuid, teanamuid go dtéiġiḋ muid go dtí an tiġearna."

"Teanamuid ċeana," ar siadsan.

Siúd ar siúḃal leo annsin go dtí an tiġearna, Sagart bán ó Ġleann, agus Pocán bán a Ġleann, Beigean mac Con Ġarḃ agus Nóra mic Con Smuir, Fiġeadóir baile Ṗádraic 7 Táilliúr baile ċeana.

"Céard tá oraiḃ?" arsa an tiġearna.

"Tá na sriain ndonas," arsa siadsan,

57

"Tuille tubaiste oraiḃ," arsa an tiġearna

"Amén," arsa Sladrán. "Tá an ċruiṫneaċt bainte againn agus níl fios againn céard a ḋéanfamuid léiṫe"

"Is furasta é sin a réiḋteaċ," adeir an tiġearna. "Téiġiḋ aḃaile agus ceanglaiḋ í ina punannaiḃ agus stacaiḋ suas annsin í agus beiḋ sí réiḋ le n-a roinnt eatoraiḃ"

Ċuadar aḃaile agus ċeangluiġeadar í
Rinneadar stacaí ḋí
agus roinneadar staca ar staca gaċ uile staca ḋí, agus nuair a ḃí sí socruiġṫe aca ḃí staca corr ann

"Anois céard a ḋéanfamuid?" ar Sladrán

"Téanamuid teanamuid ċun an tiġearna".

"Téanamuid ċeana" arsa Sladrán

Siúd a siúḃal leoḃ go ndeaċadar ċun an tiġearna [Sagart bán a' ġlic 7 Flecán bán a' ġlic, Eoġan Mac an Ċaoir 7 Nóra Mc an Ḋuine, tiocfaidh timle Pádraic agus Pádraic baile ċeana.]

"Céard tá oraiḃ?" arsa an tiġearna

"Tá na staic ndonaig," arsa Sladrán

"Tuille tubaiste oraiḃ," arsa an tiġearna

"Amén" arsa Sladrán.

58

"Ceangluiġeamar í sin agus líonamar sgacal dí agus roinneamar í. Tá sgaca coirce ann agus níl fios againn céard a ḋéanfamuid leis."

"Is furasta é sin a réiḋteaċ," arsa an tiġearna. "Téiġiḋ abaile agus déanaiḋ punnann ar ḟonnann dé agus béiḋir go dtiocfaḋ sib dtreaċ," adeir sé.

"Ċuadar abaile agus rinneadar punnann ar ḟunnann dá'n sgaca cruiṫneaċta agus nuair a ḃí sé déanta ina punnann aca roinneadar na punnainn eatorraiḃ agus ḃí punnann coirce.

"Anois céard a ḋéanfamuid leis an bpunnann?" arsa Sladran.

"Teanamaiḋ ~~teanamaiḋ arsa an sagart~~ ċun an tiġearna."

"Teanamaiḋ ċeana," arsa Sladran.

Siúd a siúbal leob go ndeaċadar ċun an tiġearna, Sagart bán a' ġlic. Preáin bán a' ġlic, Eoġan mac Conloing 7 Nóra mac Conloing, Frigeadóir baile Pádraic 7 fásaċ an baile ċeana.

"Céard tá oraiḃ?" arsa an tiġearna.

"Tá na sanaiṫ ndonas," arsa Sladran.

"Rinneamar punnainn den tsraca ~~eorna~~ coirce agus roinneamar ina punnainn agus tá punnann coirce ann. Agus níl fios againn céard a ḋéanfaimid léis."

"Is furasta é sin a réiteach," arsa an tiġearna. "Téiġiḋ abaile agus déanaiḋ dornán ar ḋornán den ṗunnainn agus béidir go dtiocfaiḋ sé díreach ionann roinnt."

Ġabadar abaile ansin agus rinneadar dornán ar ḋornán den ṗunnainn agus roinneadar na dornáin eatorthu agus nuair a bíodar roinnte acu bí dornán coirce ann.

"Anois, céard a ḋéanfaimid?" arsa siadsan.

"Teanamaiḋ, teanamaiḋ chun an tiġearna."

"Teanamaiḋ ċeana," arsa siadsan.

Siúd ar siúl leo go ndeacadar chun an tiġearna, Séamas Bán ó'Ġlic, Rocán Bán ó'Ġlic, Eoġan Mac Con Laoi 7 Nóra Mac Con Smaoil, tiġeadóir baile Ṗádraic agus Tóiní an baile ċeana.

"Céard tá oraiḃ?" arsa an tiġearna.

"Tá na sraiṫe ndonas," arsa siadsan.

"Tuille tubaiste oraiḃ," arsa an tiġearna.

"Amáin," arsa siadsan. "Rinneamar

dornán ar ḋornán dein ṗunnann corr agus roinneamar na dornáin agus tá dornán corr ann"

"Is furasta é sin a réidheachaí arsa an tighearna." Teighigh abhaile agus déanaigh an dornán corr ina ḋéara agus b'éidir go dtiocfadh sé díreach isteach roinnt."

D'imthigheadar abhaile ansin agus roinneadar an dornán ina ḋéara, dhá ar ḋéis agus roinneadar na ḋéara agus nuair a bhí na ḋéara roinnte aca bhí dhá corr ann.

"Anois céard a ḋéanfaimid?" arsa siad-san,

"Teanamuidh, teanamuidh chuig an tighearna"

"Teanamuidh ~~[illegible]~~ ċeana" arsa siad-san.

'Siúd a' siúbhal leob go ndeachadar chuig an tighearna, Sagart bán a' ghleo, Rocán bán a' ghleo, Eoghan Mac Con Caoin, agus Nóra Mac Con Snámh, tighearnaí Baile Pádraic agus Fáraic an baile ceana.

"Céard tá oraibh?" arsa an tighearna

"Tá na gcaith ndonais" arsa siad-san

"Tuille trioblóide oraibh" arsa an tighearna. "A mhéis," arsa siad-san. Roinneamar déara dhen dornán corr agus roinneamar na déara agus tá dhá corr ann".

"Ní furasta é sin a réidhteach," arsa an tighearna. "Téighidh abhaile agus buailidh an dias coirce agus roinnidh na gráinní agus b'éidir go dtuigfeadh sé díreach ansan roinnt."

Ċuadar abhaile annsin agus ḃuaileadar an dias ċoirce. Roinneadar na gráinní agus nuair a ḃí na gráinní roinnte ḃí gráinne corr ann.

"Céard a déanfaimíd anois?" arsa readrun.

"Teanamuis teanamais" ~~arsa readrun~~ ar an tighearna."

"Teanamuis céanna," arsa readran.

Siúd a siúbhal leo go ndeachadar chum an tighearna, Sagart bán a' ghleo, Pocán bán a' ghleo, Eoghan mac Con Coirn, 7 Nóra mac Con Smuit. Tugadar baile Pádraic 7 fóroi an baile céanna.

"Céard tá oraibh?" arsa an tighearna.

"Tá na slaite ndonas," arsa readrun.

"Tuille tubaiste oraibh," arsa an tighearna.

"Oigéin," arsa readran. "Buaileamar an dias coirce agus roinneamar na gráinní agus tá ~~dias~~ gráinne corr."

"Ní furasta é sin a réidhteach," arsa an

62

tiġearna. Ṫéiġiḋ abaile agus caiṫiḋ an
gráinne corr amaċ sa loċ. Snáṁaiḋ
amaċ ina ḋiaiḋ agus ḃí leis an duine
a ġeoḃfaḋ í an gráinne," arsa an tiġearna.

Ṫánadar abaile annsin ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ Sagart bán a' ġlic, ⁊
Pocán bán a' ġlic, Bogasmac Con Ċaiz agus
Nóra Mac Con Sniṁe, Fiġeadóir baile Ṗádraic
agus Fúrac baile Ċeanna. Ċaiṫeadar an
gráinne corce amaċ sa loċ. Ṡnáṁadar amaċ
ina ḋiaiḋ agus báiḋeaḋ iad uile. Ḃí an
Ġruiġineaċt ar fad ag an tiġearna.

14. 10. 1931

Mionna magaiḋ

Dán a rinne fear a mbíoḋ fear eile ar ceapaḋ go mbíoḋ sé ag teaċt ar connuṁ le n-a léan. Ṁionnuiġ an fear naċ mbíoḋ,

Dar corróg ar ċnáṁ
Dar loċóg ar ċlár
Dar an Iolnaí úd ṡiar
Dar an brreaċán ina ḋiaiḋ
Dar geataí Baile Áṫa Cliaṫ
Dar Cuorán na nGall
Dar Rí geal na Bóinne
Le meisce ar an fonna
Ó rugaḋ mé fós
Níor ṗóg mé do ḃean.

Ní raiḃ fear na mná dá ċreideaṁaint agus ṁionnuiġ sé arís.

Dar caora is dar cloċa
'S dar obad an ċoirce
Dar seagal a bíonns sceaṗainail
I mullaiġ gaċ árd [230 háird]
Dar fraoċ is dar fairinneaċ
'S dar barra na ndara
Dar a ndeiġiḋ doin tír seo
Dar ola tobac
Tá Tomás Mac Loċlainn
is fiadnaise a'm-sa
naċ rinne mé cumann
le aon ḃean go fóill.

Ní raiḃ fear na mná rásta agus ṫáinig fearg ar an ḃfear eile agus ṁionnuiġ sé arís

Dar an ngréin

Dar an ngealaigh

'S dar réalta na maidne

'S dar an lá gléigeal

a d'éirigh indiu

'S dar a bhfuil de leabhra
ag na ceannaidhe
dá ndíol insna siopaí

Má tí do bean í.

Tóir ~~[illegible]~~ ar a bonn.

Ċuala Máirtín F. seo ó ḟear ar Muiginis
a báḋaḋ i nGaillimh

14.10.1931

66

Faoileáin agus a gCainnt

Nuair a bhíos lá breágh ann agus na faoileáin aġ sgluġáil (sgreadaiċ) seo a bhíonn dá ráḋ aca:

an ċéad éan. "Langa é. Langa é!"

an dara éan. "Coinniġ ort é, coinniġ ort é."

Níl lorg sa bfarraige is feárr ná an langa — ceapann na faoileáin nach bhfuil.

Faoileáin ag Cainnt ar Ród na Gaillimhe.

an ċéad éan. "Ní ḃfuair mé blas an éisg le trí lá, níl mé indon mo ċuid sgiaṫán a ċreaṫaḋ"

an dara éan. "Ná bí mar sin. Stop i ndiaiḋ liom-sa agus ġeoḃaiḋ tú do sáiṫ."

an ċéad éan. "Céin áit?"

an dara éan. "I nÁrdḟraoċ, áit a ḃfuiġḟiḋ tú do ḋóṫain síol éisg agus tá croc sgadán ann."

Bí fear ag tiṫeaċ leob (a bhí dá ḋíoṫiúin) mar a ḃíoḋ an sgadán ímeac aige. Ċuaiḋ sé ċó fada leis na hargaí agus d'innis sé dóiḃ ar ċuala sé.

Ċuaiḋ bargaí na Gaillimhe go hÁrdḟraoċ

67

an oíḋċe sin le n-a gcuid bád agus le n-a gcuid eangaċa agus fuaradar luċtaḋ mór éisg ann.

Tart Sgadáin ar na Faoileáin

Fadó bhíoḋ muintir Ruisín na mban doiḋeaċ ag iasgaċ sgadán agus ronnaċ. Nuair a d'feicidís cluiċe de na faoileáin móra ar Loċ Ṫurcan deiridís go raiḃ na sgadáin ar fáġail. Bhíoḋ tart ar na faoileáin de ḃárr ḃeiṫ ag iṫe na sgadán agus ṫagaidís san fairrge ag ól uisge ar Loċ Ṫurcan. Ṫéiġeaḋ na daoine ċun fairrge ar an bpointe ċuiridís a gcuid eangaċa agus bhíoḋ neart sgadán aca,

Luċt Rónaí

B'iongantaċ go deo an lán rónaí a fuair bád as Iorrus Árd. Bí sé ag ceapaḋ dul amaċ ṫar na Sgeirí i n-áit naċ bhfuil ceapaḋ. Bí Colm ann agus níor féad na fir dul amaċ ní raiḃ aon ġaoiṫ aca. Caiṫeadar na heangaċa amaċ, ceiṫre píosaí, idir na Sgeirí agus an tír. Ar maidin nuair a ṫarraingeadar an ċéad eangaċ bí an bád luċtuiġṫe agus bí trí píosaí amuiċ fós aca. Bhlaodhadar ar bád a bí a dul ṫairis aḃaile. Níor ṫuig fuireann an báid sin iad agus ní ṫánagadar. An dara bád a bí ag teaċt isteaċ aḃaile ṫáinig sí go dtí iad. Ṫarraing sí isteaċ na trí eangaċa agus bí sí féin luċtuiġṫe. Na báid a ċuaiḋ amaċ ṫar na Sgeirí ar an domhan ní raiḃ breac ar biṫ aca.

15. 11. 31

69

An tSeamair Mhuire i n-ualach fraoigh

Bhí fear ag teacht abhaile ón sliabh agus ualach fraoigh air. Chuala sé dhá ghadhar ag labhairt le chéile — ag tafann.

"Goidfear an tuar ó do mháighistir anocht," arsa gadhar acu leis an gceann eile. "Má théigheann tú i n-einfeacht liom-sa tairfimid é."

"Ní théighfidh mé i n-einfeacht leat" arsa an ceann eile "agus ní ghoidfidh mé an tuar mar bhuailfeadh mé ar ball agus chuirfeadh amach mé!"

An fear a bhí ag éisteacht leo chuaidh sé go dtí an teach agus d'fhógair sé go ngoidfidhe an tuar anocht mara dtugfaoi aire é. Bhí an tSeamair Mhuire san ualach fraoigh agus i ngan fhios dó. Sin é an fáth ar thuig sé tafann na ngadhar.

15. 10. 31

An Coileach a Raibh Saill ina Dhiaidh.

Fear a bhí ag teacht isteach go Gaillimh agus beart broc aige le díol ar an margadh (Cuireadh daoine geir ar na bruith fadó le coinnle a dhéanamh). Nuair a tháinig sé isteach ar an tsráid bhí buile mór fear a' rith i ndiaidh coiligh agus fear dá chuimpeacht.

"Cén sórt cathú atá oraibh" adeir fear na mbroc le duine de na fearaibh a bhí a' rith i ndiaidh an choiligh

"Nach bhfeiceann tú an coileach agus an tsaill mór ina dhiaidh?"

"Níl ina dhiaidh ach ros tuighe," adeir fear na mbroc

Tháinig fear an choiligh chó fada leis nuair a chuala sé ~~a~~ á rádh nach raibh a bhí i ndiaidh an choiligh ach ros tuighe. Cheannaigh sé an beart broc uaidh. Nuair a bhí an beart broc tugtha uaidh aige cheap sé féin annsin gur raibh saill a bhí i ndiaidh an choiligh agus bhí sé féin a' rith ina dhiaidh an choiligh ag déanamh

71

iongantas da có maiṫ le muinnṫir an baile ṁóir. ḃí an caint céadna air is ḃí orṫa. Nuair a d'imiġ na bróġanna uaiḋ ḃí sé féin ag déanaṁ sail ḋó in trop tuiġe có maiṫ le h-uile ḋuine. ḃí an tsaoġal ímṫa sa mbearna bróġ agus ḃí fios ag fear an ṫoiġ go raiḃ.

15. 10. 1931

Ubhlacha óir a chroch fear . . .

Mharbhuigh fear fear eile ar an sliabh. Nuair a bhí an fear á mharbhughadh i ngar do bhile cailltí labhair sé agus dubhairt:

"Féadhnaidh an scéal seo ar Dhia agus ar éanacha an aeir"

Tamall ina dhiaidh sin bhí buachaill ag tóruidheacht neadracha i n-áit uaigneach ar an sliabh. Fuair sé nead agus ubhlacha inntí. Bhí scríbhneoireacht ar na hubhlacha. Bhí ainm an fhir a marbhuigheadh ortha, agus ainm an fhir a mharbhuigh é. Chuaidh na hubhlacha chó fada le duine a léigh an scríbhneoireacht agus chroch na hubhlacha an fear a rinne an marbhú.

15. 10. 1931

73

Pádraic Mac Ċóinín Bádóir.

Ḃí an bád tárrṫuiġe úr i nGaillimh ag Pádraic Mac Ċóinín ar lupṫáid. Ḃí captaen roiṁe ann agus ḃí sé ag iarraiḋ píolóitiḋe. Ḃí sé ag caint le Tommy Réamoinn sa tráiḋ ag fiafruiġe ḋe cé ḃéarfaḋ sé píolóitiḋe. Go Cuan an Ḟóid Ḋuiḃ a ḃí sé a' dul. Ḃí Pádraic Mac Ċóinín ag siubal anuas an tráiḋ.

"Seo anuas an píolóitiḋe is fearr i gContae na Gaillimhe, má ṫéiġeann sé i n-éinfeacht leat," adeir Tommy Réamoinn, nuair a ċonaic sé Pádraic.

Labair Tommy Réamoinn le Pádraic annsin.

"Cén nós a nglacfaidh mé i n-éinfeacht leat?" adeir Pádraic, "agus bád tárrṫuiġe agam le tabairt agfear ar Cloċ na Rón?"

"Nać cuma sin," adeir Tommy Réamoinn, "má ṫugann sé airgead maiṫ duit ar ucht dul i n-éinfeacht leat. Cé méad a ṫiubras tú dó?" adeir sé leis an gcaptaen.

"Trí púnt," adeir an captaen.

Ḃí Ceóinín sásta agus d'imṫiġ sé leis.

74

Ċuaiḋ Ceóinín isteaċ sa soiṫeaċ. Nuair a ḃíodar ag dul ṫar Ceann Bóirne ċuir an captaen Ceóinín ag gabáil an tsoiṫiġ. Ḃí siad ag seolaḋ siar, có fada siar leis an Oileán Iarṫaċ, an t-oileán is fuide siar i nÉirinn agus ċonaic Ceóinín an fairrge a dul in-aér.

"Tá droċ-ċomarṫaí ag tiġeaċt ar an oiḋċe" adair sé. "Tá ḟios d'im-se cá bfuil poll maiṫ ancaire"

"Má tá", adeir an captaen, "téiriġ ann."

Leag Ceóinín an Ċairín go gcaiṫfidís an oiḋċe ann. Nuair a ḃí siad ar ancaire i bPoll Ċairín ṫosuiġ Pádraic Mac Ceóinín ag cainnt ar an oibriú a ċonaic sé sa ḃfairrge ag an oileán Iarṫaċ

"Ní oibriú fairrge a ḃí ann ar ċor ar biṫ", adair an Captaen, "aċ dá ġrampand a ḃí ag troid agus ní stopaiḋ siad sin go marḃuiġid ceann aca an ceann eile."

Ċaiṫ siad an oiḋċe ar Ċairín agus ar maidin ṡeoladar go raiḃ siad ag dul siar ó ḃruac na

Caoile. Bí an ḋá ġramparo le feiceál aguſ aca agus bí ceann aca lag go leor aċ ní faca Páḋraic ḋaoire na ġroda.

Tá poll i mbaiġir an ġramparo agus claipín ar an bpoll. Nuair a ḟorsluiġeann sé an claipín tá sé i ndon daoi mbarailte uisge a ċur san aer. Ċonaic mé féin é.

Ċuaiḋ Páḋraic go Cuan an Fóid Duiḃ leis an soiṫeac gur ṫóg sí a lóċt ann agus ṫug sé abaile aris í. Ṫug an Caiptín cúig punt dó. Dubairt sé le Ceoinín nac raiḃ píolóiḋe ar bit ab ḟearr ná é.

15 10 1931

76

Trí pingne a fuair an Cat

Fuair an cat trí pingne.

D'íoc sé pingin ar ṡiubal gan aireaċtáil, pingin ar ḋearmad bean an tiġe, pingin ar ṡolus a ḃeiṫ san oiḋċe aige ċó maiṫ leis an lá.

An Ċaora Ḋubh

Rí a bhí i nÉirinn fadó. Bhí sé pósta agus bean aige. Ní raibh aige acht aon inghean amháin aige nuair a cailleadh a bhean. Nuair a cailleadh an bhean d'ḟága sí le h-údacht gan an inghean a ċur faoi ~~fáthair~~ leas-ṁáṫair acht í bheith ar a comhairle féin aige. Dubhairt an Rí bíse nach ~~bpósfaḋ~~ bpósfaḋ sé ċoiḋċe ar biṫ. Dubhairt a bhean leis go bpósfaḋ. "Feicfiḋ tú go bpósfair, agus nuair a bhéas tú pósta ná bíoḋ tada le déanamh ag an leas-mháthair leis an inġin," adeir sí.

Cailleadh an bhean 7 ċuir sé í. Ní raibh sé ag cuimhneamh ar pósaḋ agus ar feadh seacht mbliadhna nó os a ċionn. Ṫosuiġ daoine ag cur comhairle air, a rádh leis pósaḋ. Dubhairt sé nach bpósfaḋ. Bhí an ċomhairle ag dul ċomh mór air go ndeachaidh sé 7 gur ċuir sé béalmhach agus diallaid ar an gcapall agus go ndeachaidh sé g marcuidheacht uaidhe. Nuair a bhí sé

ar an mbóṫar ag marcuiḋeaċt annsin, "Mo ċráḋ 7 mo ṁilleaḋ agam," adeir sí, "má ṫéiġim ṫar an gcéad bean a casfar liom."

Ní mórán áṫais a bí sínte aige nuair a casaḋ leis an ċailleaċ ṁuirgluiḋeaċ ṁárgluiḋeaċ, fionnaḋ a heasgaili ag dul go dtí n-a hiosgadaí agus fionnaḋ a hiosgadaí ag sguabaḋ féir 'r uisge. An fiacail [illegible] glas ina ceann 7 sceaċóg ina láiṁ, agus an darna fiacail ina biorán buiḋe ina brollaċ.

"Is ann duit, a Rí i nÉirinn," adeir sí.

"Is ann ċeana," adeir Rí Éireann.

"An bpósfaiḋ tú mise a Rí i nÉirinn?"

"Mo ċráḋ agam, dá mbeiḋinn gan bean go bráṫaċ dá ~~[illegible]~~ bpósfainn ṫusa."

Ní dearna sí aċ stoirm ṫinnteaċ agus ~~[illegible]~~ toirniġe 7 báistiġe a ċur ann agus ~~[illegible]~~ é a ġreamuiġ sí an capall agus an capall a ġreamuiġ den bóṫar agus é a ḟágáil annsin go dtí maidin lá ar n-

na báirc. Ṫáiniġ sí ċó fada leis maidin lá ar na báirc.

"Is ann duit, a Rí i nÉirinn," adeir sí.

"Is ann ceana," adeir Rí i nÉirinn.

"An bpósfaiḋ tú anois mé, a Rí i nÉirinn?"

"Mo ġráḋ agam ná pósaim," adeir Rí i nÉirinn.

Ċuir sí an tárrann céadna arís ann, an ċaoi céadna a ċuir sí an ċéad oiḋċe ar ċuir sí an dara h-oiḋċe air í.

Ṫáiniġ sí ċuige an tríú lá agus bí sí i ngar do ḃeiṫ réiḋ le h-ocras le fuaċt le fliuċán.

~~[illegible]~~

"Is ann duit, a Rí i nÉirinn," adeir sí.

"Is ann ċeana", adeir Rí i nÉirinn.

"An bpósfaiḋ tú anois mé?" adeir sí.

"Gaḃ taoḃ ṫiar díom ar ċúloig annseo ar an gcapall agus nár maraiġiḋ mé ṫú," adeir sé.

Ġaḃ sí taoḃ ṫiar ar a ċúl agus

ċas sé aḃaile. Nuair a ḃí sé i n-aice leis an gcúirt ḃreaṫnuiġ sé taoḃ ṫiar sa ḋ'ḟéaċaint ar an ḃáirín a ḃí ag teaċt ċun na cúirte aige — Nóra a ḃí air. Nuair a ḃreaṫnuiġ sé siar ní ḟaca sé aon ḃean aṁáin ba ḃreáġiġe ná í. D'iompuiġ sé uirṫe siar annsin, ṁúċ sé le póġa í, ḃáiḋ sé le deora í, ċeanguiġ sé le ~~[illegible]~~ bráta míne síoda agus sróil í agus le gruaig a ċinn féin. Ṁar ċeol a fuair sé í le ṁar a ḋ'ḟág sé í.

Ċug sé isteaċ annsin í agus ṗósadar. Ḃí bainis seaċt n-oiḋċe agus seaċt lá ann agus ní raiḃ ḟios aca cé ḃ'ḟearr an ċéad oiḋċe ná an oiḋċe ḋeireannaċ, ṁaile rud ḋá ḟeaḃas. Nuair a ḃí an bainis ċart aḃaint sí go raiḃ sí féin pósta ċeana agus go raiḃ triúr inġean aice agus go gcaiṫfeaḋ sí iad a ṫaḃairt isteaċ sa teaċ. Duḃairt

an Rí léir iad a ṫabairt. Ṫug, agus nuair a bí siad sgaṫáin sa teaċ bí ocab féin agus ag an máṫair a bí an ċomairle uilig agus bí inġean an Rí gan aon ċomairle aice. Ní raiḃ aon ḋuine dí ar ucht bean ina h-inġin ag an Rí, aċ 'cuile bealaċ ḋá ḋonaiġ a ḋéanaiḋ léiṫe. ~~Bí~~ Marbuiġeaḋ ~~[illegible]~~ mart sa teaċ 7 ~~[illegible]~~ nuair a bí an mart ḋá fiċe níor tugaḋ aon blas ḋá ḋinġin an Rí ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ aċ na sgaṁóga. Ġlaoiḋ a h-aṫair anuas í uirṫe ainġe oiḋċe.

"Cen sórt oiḋċe í, a inġean? adeir sé

"Oiḋċe ċiúin ċeaṫaċ réaltógaċ,
Gaoṫa anuas
Braon as
Agus é a' sioc
Gealaċ ar aġaiḋ na cuirre
Agus í a ḋul sios," adeir sí.

"Is iontaċ an scéal é sin," adeir an Rí.

"Tá sgéala chó h-iongantach leis ar an saoghal," adeir sí. "Nach bhfuil sé chó h-iongantach an maith a riarbuig mar a beith 'na sgáinóga uilig?"

Tá ar na béaraí ghlaoidh sé ainm ar an inghin agus thug sí freagra dhí i n-éinfheacht leis féin.

"Gabhfaidh mise anois a inghean ó'n bhfeasaimh i ndiaidh na gcaorach. Gabhfaidh tú ó'n bhfeasaimh grinn cúpla lá, tá cuimhne acabann, agus tiocfaidh tú anuas ó's an oidhche. Tiubhraidh tú rud le n-ithe leat."

Chuaidh sí annsin i ndiaidh na gcaorach acht níor thug sí aon rud le n-ithe léithe. Ní mórán achar a bhí sí imeasg na gcaorach nuair a tháinig Caora Dhubh go dtí í a labhair sí léithe.

"An bhfeiceann tú an cheirt atá im chluais?" adeir an Chaora Dhubh léithe. "Tarraing amach an cheirt 7 sgaip ar an talamh í agus feicfidh tú bord bídh chó maith

sgap

83

'ṡ atá na ríoġaċt," adeir sí

Ṫarraing sí an ċeirtín agus sgar sí amaċ ar an talaṁ í agus bí an bord bíḋ is feárr a ċonaic sí ariaṁ leagṫa rómpi. Ní ḟaca sí ní b'ḟeárr ó

Ḋiṫ sí 7 ḋ'ól sí a ḋóṫain 7 nuair a bí iṫte 7 ólta aici ní ḋearna sí aċ breiṫ ar ċoirnéal na ceirte agus é a ṡíobailt agus a ċur isteaċ i gcliaḃ na caorac arís, mar ḋuḃairt an ċaora ḋuḃ léiṫe.

"Tiocfaiḋ tú annso o 'ċuile maidin," adeir an ċaora léiṫe 7 ná bac le breicfeasta iṫe sa gcúirt ċor ar biṫ béiḋ ċuile ṡórt dá ḟeabḃas agam duit

Ċuaiḋ sí a ḃaile san oíċe. Ní raiḃ tart ná ocras uirṫi ag dul a ċodlaḋ. Maidin lá ar n-a báraċ níor ḃac sí le breicfeasta a iṫe aċ ḋimiġ sí léiṫe ċoin fada leis na caoiriġ. Ċaiṫ sí seaċtain annsin

ar an mbealaċ sin gan aon níḋ ite sa gcúirt. Dubairt an leaṫ-ṁáṫair annsin go raiḃ sí ag fáġail a beaṫa i n-áit eicínt eile. Ḃí inġean ar leaṫ-ṡúil aice agus inġean ar ḋá ṡúil agus inġean ar ṫrí súil. Dubairt inġean na leaṫ-ṡúile, bad í ba ṡine, dubairt sí go ngabfaḋ sí féin i n-éinfeaċt le inġin an Ríġ i ndéiḋ na gcaoraċ go bfeiceaḋ sí cé raiḃ sí ag fáġail beaṫa. An oiḋċe a raiḃ ~~an~~ inġean na leaṫ-ṁáṫar le teaċt leis na bánaiḃ ag faire uirṫi dubairt an ċaora ḋuḃ léiṫi go mbeiḋ faire uirṫi leis na bánaiḃ, go dtiocfaiḋ inġean na leaṫ-ṁáṫar i n-éinfeaċt léiṫi. "Níl le déanaṁ agat," adeir an ċaora, "aċ ṗort a ċasaḋ do ċaon ṡúil dá mbeiḋ aice agus rachaiḋ sí ina codlaḋ 7 fanfaiḋ sí ina codlaḋ go dtí an tráṫnóna."

Maidin lá ar n-a báraċ ṫáinig inġean na leaṫ-ṡúile i n-éinfeaċt le inġean an Ríġ. Nuair a ḃí sí dá ċraḋaḋ ag

85

an ocras ċarraing sí trumpa as a póca agus ċas sí port. Agus ċuir sí inġean na banríoġan ina codlaḋ. Ċonaic sí an tsúil dá dúnaḋ ⁊ ṡíl sí go raiḃ súil eile aici agus ċas sí port eile agus ċuir sí ina codlaḋ go maiṫ í. Ċuaiḋ sí annsin ċo fada leis an gcaora ḋuiḃ ⁊ ḋiṫ sí ⁊ ḋ'ól sí a sáiṫ. Ḋ'ḟága sí inġean na banríoġna ina codlaḋ gur ḋúisiġ sí í ag dul abaile tráṫnóna.

Nuair a ṫáinigeadar abaile ḋ'ḟiafruiġ an ḃanríoġan dá hinġin féin an ḃfaca sí aon rud.

"Ḃeinnsen blas," arsa an inġean, "aċ tá mo ṫíoḃ ocras orm féin ag cur bréag ar ḋaoine," arsa sí. "Cé ḃfaiġeaḋ sí rud le n-iṫe ag breaṫnuġaḋ i ndiaiḋ caorċ ⁊ gcaiṫeaṁ an lae?"

Níor ċuiṁniġ sí go raiḃ sí féin ina codlaḋ ċor ar biṫ. B'ḟéidir nár aiṫniġ sí é.

"Ó!" arsa an inġean a raiḃ an dá ṡúil

innte,' ní raiḃ aon nós agam ort. Nach ndéanfaiḋ muid ingan ḟeoil duit,' adeir sí. 'Gaḃfaiḋ mise in-éinfeaċt léiṫi i mbáraċ.'

D'imiġ sí in-éinfeaċt le inġin an Ríġ lá ar n-a ḃáraċ agus ċuadar i ndiaiḋ na gcaoraċ. Nuair a ḃí inġean an Ríġ dá crádaḋ leis an ocras ċarrainġ sí an trumpa ar a póca 7 ċas sí port 7 nuair a ḃí port casta aice ḋún súil le inġean na banríoġna. Ḋún an dara súil nuair a ċas inġean an Ríġ an dara port.

D'imiġ inġean an Ríġ ansin ċó fada leis an gcaora ḋuḃ. Ċarrainġ sí an ċeirt as a ċluas 7 sgar sí ar an talaṁ í. Ḃí an bord bíḋ ba ḃreáġṫa a ċonaic sí ariaṁ leaġṫa ar an ḃféar róimpe. D'iṫ sí 7 d'ól sí a mór-ḋóṫain agus rinne sí an cleas céadna tráṫnóna agus ḃí inġean na banríoġna ina codla an t-am sin.

Nuair a ḃí sí ag teaċt abhaile arís ḋúisiġ sí í. Ṫáinigeadar abhaile.

"An ḃfaca tú aon níḋ?" adeir an ḃanríoġan le n-a hinġin féin.

"Go deimhin, ní ḟaca," adeir sí. "Ní ḃfuair sí aon blas le iṫe agus tá ocras orm-sa."

"A! ní raiḃ aon raḋ liḃ-se agaiḃ," adeir an inġean a raiḃ na trí súil innte.

Maidin lá ar n-a ḃáraċ ḃuail sí sea in-Áiṫeaċ le inġin an Rí i ndiaiḋ na gcaoraċ.

Nuair a ḃí an t-ocras ag gráḋaḋ inġean an Rí ṫarraing sí an grumpa as a póca agus ċas sí dá ṗort. Sin ar ċas sí. Nuair a ċonaic sí an dá súil a ḃí i gclár a héadain dá ndúnaḋ, ṡíl sí go raiḃ inġean na banríoġna ina codlaḋ. Ḃí an tríomhaḋ súil i gcúl a cinn ⁊ ní raiḃ inġean an rí dá feiceál.

Chuaidh inghean an Rí chomh fada leis an gCaora Dhuibh 7 tharraing sí an cheirt ar a cluais 7 sgar sí ar an talamh í go n-itheadh sí a dóthain.

"Tá mé feicthe anois," adeir an Caora Dhubh. "Mar tá súil agat sin i gcúl a cinn. Beidh aithne orm-sa imbáireach" adeir an Caora, "mar geall air seo. Leigfidh bean an Rí tinneas bréige uirthi féin agus déarfaidh sí nach bhfuighfidh sí biseach go bhfághaidh sí cuid dhe le n-ithe, ach ní bheidh maith agat. Nuair a ghabhfas tú abhaile anocht bí ag aireachas go ngabhaidh siad a chodladh. Nuair a bhéas siad ina gcodladh tiocfaidh tusa amach. Beidh mise taobh amuigh rómhat 7 ní stopfamuid go ngabhamuid áit fada ó baile."

Shiubhail inghean an Rí agus inghean na banríoghna annsin abhaile agus nuair a thánigeadar thosaigh inghean na banríoghna go

raiḃ sí féin caillte leis an ocras, go raiḃ sí ina codlaḋ i gcaiṫeaṁ an lae agus go raiḃ inġean an rí ag iṫe cuid fóir dá ḟeabas do ḃord a ṫáiniġ amaċ ar bolg na caoraċ duiḃe. "Ċuir sí mise im ċodlaḋ le trumpa. Aċ bíḋ súil agam nár ċuir sí ina codlaḋ agus bíoḋ misa ag faire uirṫe i gcaiṫeaṁ an ama."

"Caiṫfiḋ an caora iṁeaċt anurao imbárac go marbóċar dóṁ í. Caiṫfiḋ mé cead do ṡin ḟáġail le í iṫe," adeir an banríoġan.

"Ní féidir sin," adeir an Rí. "Níl caora ḋuḃ ar biṫ agam-sa. Má bí caora ḋuḃ ann caiṫfiḋ sé gur le duine eile í."

"Rud ar biṫ a ġcuirfiḋ misa súil ann," adeir an banríoġan, "caiṫfiḋ mé a ḟáġail, ⁊ béiḋ mé tinn go ḃfáġaiḋ mé píosa de'n ċaora ḋuḃ, ⁊ ~~bai~~ marḃóċaiḋ mise gan ḃuiḋeaċas í," adeir sí.

Nuair a ḃíodar ina gcodlaḋ ~~an oiḋċe~~ an oiḋċe sin d'imiġ inġean ~~an~~ rí amaċ

bí an ċaora ḋub ina bean taoḃ amuiċ
ḋún doras rómpa
"Téanam uait anois," adeir sí.
"Gluais leat". Bagair a máṫair í. ḋ'aiṫin sí í.
D'imiġ sí féin 7 an ṁáṫair ag
siúbal le ċéile 7 bíodar ag siúbal go
ndeaċadar go dtí an Ġréig. Nuair a
bíodar inaice le Cúirt Rí na Gréige
ċuireadar fúṫa i dteaċ beag a bí
inaice leis an gcúirt. Bíoḋ an ṁáṫair
ina caora sa lá 7 ina bean san
oíḋċe i n-éinfeaċt leis an inġean. Bíoḋ
an inġean ag dul isteaċ i gcúirt an rí
ag obair ann sa lá 7 ṫigeaḋ sí sa
teaċín san oíḋċe i n-éinfeaċt leis an
ṁáṫair. Ċaiṫ sí bliain mar sin 7 ḋeaċ
an Rí. Bí an rí sean 7 an mac a
bí aige ní raib sé pósta. Ċuir mac
an Rí sramsa 7 pléaráca gaċ oíḋċe
ar bun go bfeicfeaḋ sé cuile ḋuine.
Séard a bí sé a' ceapaḋ go mbeaḋ

91

bean eagnaiḋ ann a ṫaiṫneoċaiḋ leis.
Ḃíoḋ an inġean rí so ag ḋul abaile
'ċuile oiḋċe 7 ḋ'innis sí dá máṫair
go raiḃ an slamra le ḃeiṫ i gcúirt
an Ríġ.

" Déanfaiḋ mise culaiḋ ḋuit 7 gaḃfaiḋ
tú féin amaċ leis an ġluaistéan draoiḋeaċta
agus déanfaiḋ tú eaċ caol ḋuḃ de ċloiċ
ġlais go léiġfiḋ tú go dtí teaċ an
tslamra ag marcaiḋeaċt air.

Ṫug sí ḋí an culaiḋ ḋuḃ éadaiġ 7 an
ġluaistéan draoiḋeaċta go ndeaċaiḋ sí amaċ
7 gur ḃuail sí buille ḋen ġluaistéan ar
ċloiċ ġlais go ndearna sí eaċ caol ḋuḃ
ḋí. Ċuaiḋ sí ag marcaiḋeaċt ar an
eaċ caol ḋuḃ agus ċuaiḋ sí go dtí an
slamra. Nuair a ċonaic mac an rí
í ṫaitniġ sí leis ṫar ceann. Ḃí sí ag
bréaġnú an-ḟeicealaċ agus ḃí sé ag iarraiḋ
teaċt go dtí í go ḃfaġaḋ sé lámh uirṫe
Nuair a ḃí sé i ngar ḋí ag ḋul ċuici

92

caiṫniġe léi níor ḟan sí ní b'ḟuide. D'éaluiġ sí amaċ agus d'imṫiġ sí ag marcuiḋeaċt ar an eaċ caol dubh ⁊ ní ḟaca sé ní ba mó an oiḋċe sin í. Ní raiḃ ḟios aige cé as a dtáinig sí

Nuair a ġaḃ sí ċun na cúirte i dtráṫ lár na bóraiċ ḃí na cailíní ag innsint di faoi'n slampra ⁊ an ḃean ḃreaġ a ḃí ann a raiḃ mac an Rí in-grád léi.

"~~Ó~~Ó! naċ orm a ḃí an mí-ád," adeir sí naċ ndeaċaiḋ mé ann aċ b'ḟéidir go ngaḃfaiḋ mé anoċt ann."

Nuair a ṫáinig sí aḃaile an oiḋċe sin ḃí culaiṫ eile déanta ~~ar~~ ag an máṫair di, culaiṫ donn. Ṫug sí as an glaisín draoiḋeaċta agus ċaiṫ sí amaċ gur buail sí an ċloċ ġlas den ġlaisín go ndearna sí eaċ caol donn de'n ċloċ ~~go ndeaċaiḋ~~ naċ mbéarfaḋ an ġaoṫ a ḃí-ina ndiaiḋ oiread ~~ar~~ aċ go mbéarfaḋ sé féin

ar an ngaoṫ a ḃeaḋ rómpa. Nuair a ṫáinig sí isteaċ i dteaċ an tseomra ċonaic mac an Rí í 7 bí sé ag [illegible] léiṫe. Ní raiḃ ḟios aige raiḃ í an bean céadna í a bí ann an oíḋċe roimis sin. Malairt [illegible] a bí innte nuair a bí an culaiṫ donn uirṫi bí sí có breáġ sin. Nuair a ṡíl sé a ḋul ċun cainnte léiṫe níor ḟan sí leis aċ d'éaluiġ sí amaċ 7 ċuaiḋ sí ag marcuiġeaċt ar an gcapall go dtáinig sí abaile. Ní raiḃ ḟios ag mac an Rí cé ndeaċaiḋ sí.

Lár n-a báraċ ġaḃ sí có fada leis ~~[illegible]~~ an gcúirt 7 bí na cailíní ag innsint dí faoi'n seomra 7 faoi'n mbean breáġ a bí ann 7 go raiḃ mac an Rí i ngráḋ léiṫe. Nárḃ í an bean í a bí ann oíḋċe aréir aċ ba breáġṫa ná í sin í.

"Gaḃfaiḋ mé [illegible] anoċt ann," adeir sí.

94

Nuair a ġaḃ sí abaile an oiḋċe sin
ḃí culaiṫ ġeal déanta ag an mbean dí.
Ċuir sí an culaiṫ ġeal ⁊ an ġlasraḋ
sprideaċa. Ċuir sí uirṫi an ċulaiṫ
ġeal ⁊ nuair a ḃí an ċulaiṫ ġeal uirṫi
níor ḟág sí fuar ariaṁ bean a ḃí ċó
breáġ léiṫi. Ġaḃ sí amaċ ⁊ ḃuail sí
an ċloċ ġlas leis an ġlasraḋ sprideaċa

capall bainneann eaċ

agus rinne sí eaċ caol ~~bán~~ den
ċloċ ġlas naċ mbéarfaḋ an ġaoṫ a
ḃí ina ḋiaiḋ uirṫi aċ go mbéarfaḋ
sise ar an ngaoiṫ a ḃí róimpe. Ċuaiḋ
sí ag marcuiḋeaċt ar an eaċ caol
bán ⁊ d'imṫiġ sí ~~[illegible]~~ go dtí an teaċ
pobail ar a t-eaċ bán aici ⁊ an
ċulaiṫ ḃán. Nuair a ṫáinig sí isteaċ
agus ċonaic mac an rí í sé ḃí gráḋ
a ṫug sé dí bean a ċonaic sé an
ċéad oiḋċe ḃí a ḟeaċaint n-oireaḋ aige
do'n tríoṁaḋ oiḋċe agus ḃí sé ag
spardin léiṫi i muinġin a ċroiḋe ⁊ a anma

Nuair a bí sí ċó fada leis d'imṫiġ sí 7 ċuaiḋ sí de léim ar an gcapall. Ṫáinig scearṫan 7 sgiob sí an ḃróg dí nuair a bí sí ag imṫeaċt. Ní raiḃ sí indon aon blas eile a ḋéanaṁ. Ṫáinig sí abhaile 7 ḃain sí dí an ċulaiṫ éadaiġ d'ḟágaiḃ an ṁáṫair léiṫe 's a leagan do leiṫéaḋ, gur ṡeann arís go mbeaḋ sí dá h-iarraiḋ. Leag sí do leiṫéaḋ í.

Nuair a ṫáinig sí isteaċ sa ġcúirt ṫar n-a ḃárac bí an sgéal nuaiḋe ag ~~na~~ ḃ-ċailíní dí. "Bí bean ṫar ċionn le breáġaċt aréir ann", adair siad. "Ḃain mac an Rí an ḃróg dí nuair a bí sí ag imṫeaċt 7 mar a ḃfaġaiḋ sé bean a ḃfeilfiḋ an ḃróg dí ṗósfaiḋ sé í."

Nuair a bí sí ag ṡiúl ar fud an tíġe ṫáinig sgéal anuas go raiḃ cailíní ~~[illegible]~~ ag teaċt aḃfad 7 i ngar i ḃféaċaint a ḃfeilfeaḋ an ḃróg dóiḃ. Bí gaiṁ sgéile

Cuṁġa amuiġ ag Mac an Rí. Ċuir na
cailíní sgéal ċuige go raiḃ cailín na
gcúirte nár feiceaḋ an ḃróg fós léi.
Ṫáinig Mac an Rí go dtí í, leag an
mbróg 7 d'ḟeil an ḃróg dí gan iomarca
gan easbaiḋ. D'ḟiafraiġ sé léi go
gcaiṫfeaḋ sí é féin a ṗósaḋ. D'ḟiafraiġ
sí leis go ḃfaġfaḋ, agus d'ḟiafraiġ sí
gcuimneoḋ Inġean Rí in áit í féin.
"Pé ḃí ċaoi a raiḃ mé ċeana,"
arsa Mac an Rí, "tá mé níos
sásta anois," arsa sí.

Ċuaiḋ sí abaile annsin go dtí an
teaċ a raiḃ an ṁáṫair. Ḃí roigeanín
leaġṫa ar an gculaiġ ḃán agus ḃí
sgríḃneoireaċt air a ráḋ naċ ḃfeicfeaḋ
sí an ṁáṫair níos mó.

Ċuir sí uirṫi an ċulaiġ ḃán agus
ṫáinig sí ag marcaiḋeaċt ar an each
caol ḃán. Ṫáinig sí ar ais go dtí
an ċúirt 7 ṗós sí féin, Inġean Rí

97

Inġean 7 mac Rí na Gréige.

9/11/31

98

An Ċuileoġ is an Ḋreancaid

Ḃí cuileoġ 7 dreancaid ag faire na cúirte. Ṫuit an dreancaid ar an teine is dóġaḋ í. Ṫosnuiġ an ċuileoġ ag caoineaḋ ansin nuair a ḃí sí dóiġte.

"Do ġráḋ 7 do ṁuilleaḋ agat a ċuileoigín," arsa an doras, "cén fáṫ duit a ḃeiṫ ag caoineaḋ?"

"Níl neart aim air," arsa an ċuileoġ. "Mé féin is an dreancaid a ḃí ag faire na cúirte. Ṫuit an dreancaid ar an teine agus tá mise dá caoineaḋ."

"Tosóċaiḋ mise ag gíosgaḋ," arsa an doras. Ṫosnuiġ an doras ag gíosgaíl ansin.

"Do ġráḋ 7 do ṁuilleaḋ agat, a ḋoruis," arsa an corr adlaiġ, "cén fáṫ gíosgáin atá agat?"

"Níl neart aim air," arsa an doras. "An ċoileoġ is an dreancaid a ḃí ag faire na cúirte. Ṫuit an dreancaid ar an teine

agus ḋóġaḋ í. Ṫosuiġ an ċuileog dá caoineaḋ agus ṫosuiġ mise ag ġíosġaḋ.

"Mairg mo ġráḋ agam," adeir an carn aolaiġ, "mara dtosuiġiḋ mise ag lobaḋ is ag bréanaḋ." Ṫosuiġ an carn aolaiġ ag lobaḋ is ag bréanaḋ ansin.

Is gearr go dtáinig an fionnóg ar an gcarn aolaiġ agus ṫosuiġ sí dá ċarṫaḋ agus d'áitiġ sí bolaḋ bréan as.

"Do ġráḋ is do ṁilleaḋ ort a ċairn aolaiġ," adeir an fionnóg. "Cén fáṫ ḋuit ḃeiṫ ċó bréan lobṫa is atá tú?"

"Níl neart agam air," adeir an carn aolaiġ. "An ċuileog is an dreancaid a ḃí ag faire na císte, ṫuit an dreancaid ar an teine agus dóġaḋ í. Ṫosuiġ an ċuileog dá caoineaḋ. Ṫosuiġ an dorus ag gíosgaḋ, agus ṫosuiġ mise ag lobaḋ is ag bréanaḋ."

"Mairg mo ġráḋ agam," adeir an fionnóg "mara dtosuiġiḋ mise a haċcan."

Ċuaiḋ an fionnóg d'ísleoġ ar an

100

ngrann 7 nuair a tháinig sí ar an ngrann bhí sí lag.

"Do chrádh 7 do mhilleadh agat, a fhionnóg, cén ciall duit a bheith lag?" adeir an crann.

"Níl neart agam air," adeir an fhionnóg. "Cuileog 7 dreancaid a bhí ag fanacht na cuaire, chuir an dreancaid ar an teine agus dóghadh í. Thosnaigh an chuileog dá caoineadh, thosnaigh an doras ag gíosgadh, thosnaigh an carn aoiligh ag bladh is ag bréanadh, 7 thosnaigh muc ag lúiseacán."

"Marbh mo chrádh 7 mo mhilleadh agam," adeir an crann, "mara dtosnaighis muc ag gíosnadh." Thosnaigh an crann ag gíosnadh agus sgaoil sí an duilleabhar síos sa tobar a bhí ag bun an chrainn.

bolgaire

Chuir an bolgaire an caisín amach as an teach ag iarraidh cana uisge. Nuair a tháinig an caisín go dtí an tobar bhí sí lán de dhuilleabhar an chrainn.

"Do chrádh is do mhilleadh agat, a chaisín

adeir an cailín, cén ċiall duit a ḃeiṫ
ag gearánaḋ is ag sgaoileaḋ do ċuid duilleabair
síos sa tobar?"

"Níl neart a'm air," adeir an ~~tobar~~ crann.
"Cuileog ⁊ dreancaid a ḃí ag faire na
cistine. Ṫuit an dreancaid ar an teine
agus ~~bí~~ dóġaḋ í. Ṫosuiġ an ċuileog dá
caoineaḋ. Ṫosuiġ an doras ag gíosgaḋ, ṫosuiġ
an carn aoiliġ ag loḃaḋ is ag breánaḋ, ṫosuiġ
an ḟuinneóg ag liaċan, ṫáinig sí anuas
agus ṫosuiġ mé ag gearánaḋ agus
sgaoil mé mo ċuid duilleabair síos sa
tobar ⁊ níl neart a'm air."

"Mairg mo ċráḋ is mo ṁilleaḋ air," adeir
an cailín mór mar sin ó mana ~~ṫosuiġ~~ mbeiriġ
mise an cana," agus ṫosuiġ sí agus
ḃris sí an cana.

Nuair a ṫáinig sí isteaċ ag an
mbalgaire: "Cá ḃfuil an t-uisge?" adeir sí.
"Ḃris mé an cana," adeir an cailín.
"Tuige?" adeir an balgaire

102

“Ċuileog 7 dreancaid a bí ag faire na cúirte. Ṫuit an dreancaid ar an teine agus dóġaḋ í. Ṫosuiġ an ċuileog dá caoineaḋ; ṫosuiġ an doras ag gíosgaḋ. Ṫosuiġ an carn aolaiġ ag lobaḋ 7 ag bréanaḋ. Ṫosuiġ an ḟuinneóg ag laiḋcan, ṫosuiġ an crann ag críonaḋ 7 sgaoil sé a ċuid duilleabaiġ síos go tobar agus ḃris mé féin an cana.”

“Mara mo ċráḋ gan mara salaiġis mé féin soiṫcí an leanna,' arsa an bolgaire 7 ṫosuiġ sé agus ċuir sé salaċar i soiṫcí an leanna.

Ṫáiniġ an gréasaiḋe ag iarraiḋ cuid den leann. Ḋ'árduiġ sé an soiṫcí ar a ċeann ag ól an leanna 7 ḋ'aṫuiġ sé bolaḋ dorga bréan ar an leann.

“Do ċráḋ 7 do ḋuilleas agat,' arsa sé leis an mbolgaire, “cén ċiall duit bolaḋ bréan a ḃeiṫ ar an leann agat?”

"Níl neart air," arsa an bolgama.
"Cuileog agus dreancaid a bhí ag fáil na cúise.
Thuit an ~~cuileog~~ dreancaid ar an teine agus dóghadh í.
Thosuigh an chuileog dá caoineadh.
Thosuigh an doras ag gíosgadh.
Thosuigh an capall adhlaic ag lobhadh is ag bréanadh.
Thosuigh an fhuinneog ag léigeachan.
Thosuigh an crann ag críonadh, agus sgaoil sé a chuid duilleabhar síos sa tobar.
caitín an cána agus nuair a
thainig sí isteach gan uisge chuir mé
féin salachar i soithí an leanna
agus níl neart air."
"Más cúrsaí mar sin é," arsa
an gréasaidhe, "cuirfidh mé meannadh
dearg ionnam féin." Chuaidh an gréasaidhe
abhaile ⁊ chuir sé meannadh dearg ann
féin ⁊ cailleadh é. Bhí an sgéal innsithe
annsin bás é an gréasaidhe a thioc ar
an dreancaid.

9/11/31

104

Sórd a bhí an tsídheog á labhairt:

Crannaí na ndáracha

Bairrí na ~~[illegible]~~ bhFuiRiún (Fuirriúin)

Trí fáin uisge glasa feadh

Mín ~~[illegible]~~ ab'fuide ón mbró

agus bainne na bó a rug anuraidh.

---

bainne na bó a rug anuraidh

= bó ghamhna, bó a raibh laogh aice

anuraidh. 7 gan aon laogh ó shoin

9/11/31.

an mhin abfuide ón mbró = an mhin ba deacra

fhágail.

ndáracha carraigreacha siar ó Thóir Mhealláin

glasa feadh i n-aice le Caiseal

na Fuirriúin, carraigreacha siar ó

Mhuig Ros.

105

Paidir

Caḃair agus cárṫa.

Agus grása ó Ḋia againn

Caḃair ċuile am 7 ċuile am dá lappaiġ.

Sacraméid na haiṫriġe

Go n-caprtuiġiḋ Dia muid

Agus cuimriġ m'anam ort

A Ṁuire Ṁáṫair an Tiġearna

9/1/31.

106

Mongán na Sionġán 7 fataí sionġán.

Mongán áit a mbíonn sionġáin, sé an teaċ a ḃíonn aca é, an áit déanta aca. Fásann luiḃ ḃeag san áit a mbíonn na sionġáin agus bíonn mealla beaga (nó caora) ag fás uirṫe, mar ḃeaḋ ubla ar ċrann. Fataí sionġán tugtar orṫa sin.

9/11/31

An rann a ḃí ag an madaḋ Rua do ṁac Ríġ i nÉirinn:

Rann ċufarnaċ ċafarnaċ
Gan dé gan deataċ
Go dtugaḋ an sionġán ón mongán
Ag teiḋeaḋ a leaṫ-ṁáiṫ léiṫe
Bíḋ sé ċó deas sin.

— Sgéal an ṁadaiġ Ruaiḋ

Fíor-láir

San áit a mbeartfar an seachtmhadh searrach buigneann agus gan aon searrach firinn a bheith idir iad ag an máthair fásann an searrach thinge san áit sin. Fíorláir an searrach sin. Níl rud ar bith ag cur uirthe. Níl spiorad ná rud ar bith mallaighthe indon teacht có fada léithe. Tá léim agus luas mór feabhas ná aon capall eile aca. Níl tada ag cur uirthe. Ar nós an Ċoiliġ Ṁárta

9/11/31

Coileach Márta

Ubhacha a gcuirfear an ċearc ar gor sa Márta oibreoidh agus a dtiocfaidh na sicíní amach i mí Márta sin coiligh Márta 7 cearca Márta. Níl maitheas ionnta go gcuiridh tú ubhacha ó Ċoileach Márta agus ó ċearc Márta síos seacht mbliana i ndiaidh a chéile agus cad a ṫóga ón ál ceadna gach uair i ndiaidh a chéile an coileach a bhéas agat an seachtmhadh bliain sin coileach Márta a mbeidh draoi ann. Tá sé sin có maith nach bhfuil sé ag siubhal a leigint droch-rud ar bith isteach leis an teach

9/11/31

108

Éanacha

1.11.31

Éanacha a bhíos i n-aice na dtigheachaibh bíonn siad cineamhail — ní bíonn aon ċoiġiġeas ag baint leo. bíonn na héanacha ag ceol nuair a éirigheann siad an lá.

Gairéad

Ċuala mé na seandaoine naċ raiḃ an gairéad ag ṡiúl ag ithe ar aon ċloċ aċ ar ċloċ aoil bhí ṡeolaċ sé go deo go dtáinig sé go Ciarraidhe.

An ġrí Muirinneic ḋairiġ sí an talamh nuair a caiteadh Dónaċ Mayne síos le fána na haille Ċuaiġ sí sa ḃfairrge ina ḋiaiḋ 7 ṫóg sí aníos ina crubaiḃ é. Dubairt sí go mba iongnaḋ an comhluadar do na héanacha óga é 7 leag sí sa nead é. bhí a lámha 's a ċosa ceangailte le gadacha. Nuair a ṫosuiġ an mairge a bhí orra aige ag fuaraḋ 7 nuair a bhí an t-ocras ag teaċt air ṁarḃuiġ sé ceann do na héanacha óg 7 d'iṫ sé é.

féc Sgéal Lonnair Mic Leabair

Éanacha

bodaróir = stonechat

Dreolín mór = hedgesparrow

Tá an smólaí reabaí

ceart an lorg tá sí reabaí mar a

bheadh gragamar innte.

gragarán = dath bán 7 innaic dub

Éadaí a mbéidh an oiread báin ann is a bheidh

dan dub. Tugtar gragarán air sin

Snagaire = magpie

Diarmuid beag na sgreadlóg = magpie

bíonn sí ag caitheamh na sgreadlóg

síúbhálta.

'Sé an snagaire a múin do chuile

éan acu nead a dhéanamh i dtosach.

Múin sé do chuid acu nead a dhéanamh

ní bhfearr ná an chuid eile acu ní

bhíonn aon éisteacht ar an nead ag an

gcuid is mó acu ach air féin. Múin sé

Cámar = corner

do chuid acu cámar ([illegible]) a chur taobh istigh

de phuiteach. Buailtí síos síos an puiteach

le na gcosa. Tiubhraidh siad leo í 'na ngob 7 buailfidh siad le n-a gcosa í. Tachtóchaidh siad í 7 nuair a bhéas sí tachta aca tiormóchaidh sí 7 cruaidheochaidh sí. Cuimligh-eann a gclumhaí dí 7 béidh sí 'na aon arda amháin.

tachtaighim
sabhdua

Níor mhaith le daoine snagaire aonraic a ḟeiceál

Fionnóg. Tá sí an-ġlórmhar. Tá sí ag faire ar na cnuic i gcomhnaidhe. Is mar gheall ar an ghreamachadh a haṫaigh sí (Sgéal Cuileog 7 Dreancaid) uibheacha is feoil is maith léithe. Beathuigheann sí na héanacha óga le huibheacha is feoil

An Ċorr Sgréaċóg

bíonn an Ċorr Sgréaċóg ag faire go dtí
go bhfeiceann sí an breac fúiṫi san uisge
— sa tanaiḋe. Ar an bpointe go a
ḟeiceas sí an breac cuirfiḋ sí an gob
síos ⁊ marbhóċaiḋ sí [illegible] é. Tá
muineál fada aici. ~~tá~~ Níl éan ar bi go
fada muineál ná í. Tiubraiḋ sí an
breac ar an talaṁ go marbhóċaiḋ sí é.
Slugeann sí an béaṫa. Nuair a ṫagann
sí go dtí an nead cuireann sí an béaṫa
aníos ar an bpróca do na héanaċa óga
Bí coll ar oileán an ḃalla, loċ
na Sgairḃín. Bíoḋ duine do na flaiṫeartaiġ
'na ċóṁnaiḋe ann fadó. Nuair a bí mé óg
bíoḋ neadraċa ag na Corr Sgréaċóga ar
na graḃbaċa, ċím nó sé do neadraċa
bímís ag caiṫeaṁ cloċ leis na Corr Sgréaċóga
go gcuirfimís do na neadraċa iad. Ṫagaḋ
na fionnóga ⁊ ṫógaidís leo na huḃcaċa
⁊ ċuiridís i bhfolaċ ins an gcaonaċ iad
an ḃfraoiċ. Bíoḋ gaḃar againn ag faire

na bhfionnóg. Ghabhamaoid annsin agus ṫágamaoid Unn na hUibeaca. Ní raibh aon loiċ griab. Báir feag an ċoill 7 ḋírig na Corr Sgréacóga go háit eile.

Tá cuimhne go deo ag na Corr Sgréacóga

ḃPoibruim? ar loċ Fíobruim. Is iongantaċ an loċ breac Fíobruim. Nuair a bíonn na breac ag íosbruí sa tsuiċín bualeann an Corr Sgréacóg iad agus marbhuigheann go leor aca.

fíonaí donn ag bearraḋ géabaí

Leipreacán = damhán óga, fíonaí grin (fionnaċ)

Nuair a ṫagann siad amaċ bíonn grascann dearg orra gan aon ċlúmhaċ 7 na súile dúnta. Tagann clúmhaċ mín orra. Tá siad annsin ina leipreacáin. Ní ḟaca mé ariamh éanlaiṫ ċó gránna leis an gCorr Sgréacóg óg.

Sé an nós a bhfuil na cosa ag an gCorr Sgréacóg ar í ag eitilt amaċ ṫar an ... drudall.

Sé an nós a mbíonn na cosa ag an bhfionnóg amaċ faoi n-a bholg ... ar deir a bíonn na gúba marsin ag an bhfionnóg, ag faire go

113

ḃfeiceann sí rud a ċuirfeas sí béic
Tá ceol com sgreadóige go maraí aí í a
ṡíoṗbaí le ré dorċa — nuair a bíonn an
ġealaċ cúlta. Nuair a bíonn an ġealaċ ann
sgannruiġeann a sgáil féin an t-éan
agus ní ċanann aon nóta anois. bíonn
sí sgannruiġṫe.)

Bíonn éan i gcomnaiḋe ag aireaċas ar na
ġeabaí feadáine

Tomhas

Bead a ~~ṫí~~ ġab ag truip
Ar bruaċ loċ na n-éan
D'ól an bead an truip
Agus ṫáinig sé féin.

Freagra: caitín a ṫug feiċ
dubh ag ól na ċnó ganaċ
D'ól an ċaṫ na héanaiċ agus
ṫáinig sé féin abaile

Maidir le
ceol níl
an préaċán
dubh ag dul
ag cromaḋ
ruipe.

an fiaċ dub

Tá aill i nGleannán an taoib ṫiar sa Dub-linn. Tá an aill árd 7 an-ḋoiṁin fúiṫe. I lár na haille bíoḋ nead ag an bfiaċ dub i riocṫ is naċ bféadfaḋ aon ḋuine dul có fada léi. Léigeaḋ fear síos léi an aill ar rópa go dtug sé leis na huibeaċa. Ṫug sé abaile iad 7 bruiṫ sé iad. Ċuir sé ar ais sa nead arís iad. Nuair a bí sé [illegible] ar an bfiaċ dub na héanacáin a ṫigint amaċ ġaḃ sé (an fiaċ dub) 7 fuair sé cloċ na mbuaḋ an taoḃ ó ṫuaiḋ d'Ifreann 7 ċuir sé an ċloċ sa nead i n-aice leis na huibeaċa 7 nuair a ṫáinig an t-am ṫáinig na héanacáin óga amaċ tar éis iad a beiṫ bruiṫe. Ċuaiḋ an fear seo síos an aill arís. Bí na fiaċa dubha imiġṫe 7 bí cloċ na mbuaḋ féin ina luiḋe sa nead - fuair an fear seo an ċloċ 7 ṫug sé leis í agus bí 'ċuile ḃuaḋ aige nuair a bí an ċloċ aige.

An Phoenix

Bí éan ann agus sé an ċaoi a síolruiġeaḋ sé ar luaiṫ. Bíoḋ sé seaċt mbliana beo, ḃuailfeaḋ sé é féin [illegible] i n-aġaiḋ aille, lasaḋ sé annsin ⁊ ṫuiteaḋ sé ag bun na haille ⁊ é marḃ. Ḋéanaḋ sé luaiṫ annsin ⁊ ḃliain 'na ḋiaiḋ sin d'éiriġeaḋ éan óg ar an luaiṫ, agus ṁaireaḋ sé sin seaċt mbliana arís go lasaḋ sé féin. Ní ṫáinig an dara ~~ċeann~~ héan aca ariaṁ i n-éinfeaċt, ⁊ bíoḋ bliain gan aon ċeann ann, an ḃliain a bíoḋ an luaiṫ ag bun na haille.

"Ba ṁaiṫ an aill í sin ag an éan a síolruiġeaḋ ar a luaiṫ", sin é a duḃairt an fear a d'innis an sgéal son. Bíomar inar seasaṁ ag bun aille

An ḃean sa mbráca

Ḃíoḋ bean ar ḃuaile í féin 7 buaċaill beag. Ḃí bráca aca ar an sliaḃ. Ḃí sí istiġ sa mbráca an lá seo 7 ḃí an buaċaill taoḃ amuiċ. Ṫáinig ceaṫrar fear isteaċ ~~ċuige~~ ċuici agus ní raiḃ aiṫne ar biṫ aici orṫab. Ṫosaiġ siad go dtiubraidís leob í. Ḃíoḋ mná dá ḃfuadaċ fadó ag feara. Ḃí trumpa ag an mbean seo. Nuair a ṫuig sí an ċúis ċuir sí an trumpa ina béal 7 ṫosuiġ sí dá ḃualaḋ. Sé an port a ċas sí:—

Ceaṫrar cúigear
cúig is buaċaill
atá ag teaċt dom ḟuadaċ
Ṫéiriġ abaile 7 fuagair é

Ṫuig an buaċaill an rud a ḃí sí a ráḋ leis an trumpa ċó maiṫ is dá mbeaḋ sí ag caint ar a béal leis. Riṫ sé abaile 7 ḋfuagair sé é. Ṫáinig neart congnaiṁ 7 níor léig siad an ḃean

117

ċun siubail. Ḃuaileadar an ccaiṡreaċ féir
i ṁóit is naċ raiḃ siad féin i ndon
imiċeaċt. Ṫosnuiġ an ḃean na fir ag
cagnaḋ poirt dóiḃ ⁊ ag comrá go sgáiniġ
an congnaṁ, ~~ḃí~~ bíonn fean mór ag na mná
— cuid acab.

Bean a ḋinnis sgéal dá laoiġdín

Triúr ban a bí ann a bí ar buaile. Bíodar i mbráca i n-éinfeacht. San oiḋċe dá ḃfaiceann bí coinneoga bainne acab 7 bíodar ag dul abaile leob. Bí siad le ċéile ar an mbuaile agus lár na báraċ leis aifrinn 7 é ḟuiġṫe acab. Ḋimiġ leob 7 nuair a bí siad timċeoll leaṫ bealaiġ abaile dubairt duine de na mná:

"Tá dearmad déanta agam-sa," adeir sí. "Níor ċuir mé mo laoiġdín isteaċ sa mbráca agus beiḋ sé ag diúl na bó. Is fearr duit-se," adeir sí le duine de na mná, "tigeaċt i n-éinfeacht liom-sa go gcuirfimid isteaċ é."

"Ní ṫioċfad" adeir an bean, "agus ná bac féin anoiċt leis."

"Baċfaiḋ mé," adeir sí. "Gaḃfaiḋ mé féin ann liom féin le congnaṁ Dé."

Ḋimiġ sí léiṫe 7 ġroiċ sí láiṫe an ċoinneog arís. Nuair a ṫáiniġ sí ag an mbráca ċuaiḋ sí agus ċuir sí an laoiġdín isteaċ ann. Ḃeiriġ sí an ṫaire 7 ċóiriġ sí

leabaiḋ sí féin. Ní raiḃ ann aċ go raiḃ an teine ina gríosaċ nuair a d'éiriġ sí cainnt. D'aiṫniġ sí gur cainnt fear a ḃí ann nuair a d'éiriġ sí ag teaċt isteaċ leis an mbráca d'fág sí an leabaiḋ agus leag sí brat anuas uirṫe féin orṫi féin 7 an Luiġdín i ṁoċt is nár mbeaḋ fios ag duine ar biṫ go raiḃ sí sa mbráca.

Ṫáinig na fir isteaċ. Ḃí fuisceaċ go dtí na glúine ~~tt~~ orṫa agus uisce ṫíos ina mbróga.

"Ó! míle buíoċas le Dia," adeir siad, "nár ḃreaġ an áit ar casaḋ muid seaċas muid a ḃeiṫ dá mbáṫaḋ is dá ndóiġeaḋ ar fud a' ġreaiġnaiġ."

Ṫarraing siad díoḃ na bróga is na stocaí. Ċuir siad na cosa do'n teine dá dtéiġeaḋ. //

"Innis scéal," adeir duine acu leis an fear eile.

"Níor inis mé scéal ariamh," adeir an fear, "ach inis féin scéal ó tárla fear chainnigh tú air."

"Níor inis mé féin scéal ariamh," adeir sí. "Bhfuil aon scéal agat-sa?" adeir sí leis an gcéad fear.

"Maise, níl" adeir sé.

"Ó! nach dona sin," adeir an chéad fhear.

Bhí an bhean ag éisteacht faoin [illegible]

"Maise," adeir sí, "inseochaidh ~~[illegible]~~ mé féin scéal domh a Laoighdín," leag sí a béal isteach ar a chluas agus thosaigh sí:

'Rug Muire mac
Agus tá sí féin go maith ina dhiaidh
Rug Muire mac
Agus tá sí féin go maith ina dhiaidh
Rug ~~[illegible]~~ Muire mac
Agus tá sí féin go maith ina dhiaidh
Míle buidheachas le Dia
Sin é an scéal is fearr a ~~[illegible]~~ tháinig ariamh
atá inisithe domh a Laoighdín,"

121

Ní raiḃ lag-labhairt féin acab nuair a bhí an sgéilín innistighe aice. Bhíodar ina gcodlaḋ.

Ní fada go bhfaca sí triúr cailleaċ ag teaċt isteaċ. Cailleaċ ṁór ṁillteaċ an ċéad ċailleaċ acab agus bhí páiste ar a gualainn ag an tríomhaḋ cailleaċ. Nuair a ṫáinig siad isteaċ ṡuidheadar taoḃ ṫíos de na fir ar an teallaċ dá dtéidheaḋ féin. Bhí an ċailleaċ ṁór ṁillteaċ i lár an teallaiġ agus ceann acab ar ḃ-ċaon taoḃ.

"Éiriġ" adeir an ċailleaċ ṁór le duine de na cailleaċa eile, 'agus déan arán'

"Caiṫfiḋ mé dul ag tarraingt uisge", adeir cailleaċ acab.

"Cé'n t-uisge atá uait?" adeir an ċailleaċ, "an fad is atá fuil ins na bodaċaí sin", adeir sí. Buail ar do ḃiorán agus is beag a airċeoċas siad mar fola a bainfeas tú as."

D'éiriġ sí ansin agus ṫug sí biorán

léiṫe 7 ḃain sí roinnt spreaḋ aiṫin ar an ġrís. Tarraing sí amaċ min ċoirce agus ~~[illegible]~~ d'fuin sí sa ḃfuil é agus nuair a ḃí an cáca fuinte aice ġearr sí ina ċeiṫre ceaṫramnaí le sgian é 7 ḃruiṫ sí leis an teine é.

Nuair a ḃí sé bruiṫte ṫóg sí é 7 roinn sí é. Ṫug sí píosa do ġaċ páiste. Ṫóg ceann de na gadair a ḃí ag na fir 7 ḃain sé as láiṁ an páiste é. Ṫuig sé suas leis san áit a raiḃ an ḃean faoin mbrat go n-iṫeaḋ sé é — rud ar ḃí a ṫóġas na gadair ó maiṫ leob aiṫe an fargaḋ ar an gcúlráid. Ḃain an ḃean de an píosa aráin agus ċuir sí ina ~~[illegible]~~ brinn ~~é~~ agus ċeangail sí é.

Nuair a ḃí an cáca iṫte agus na cailleaċa ag imṫeaċt; "Measann tú," adair duine de na cailleaċa baoga leis an ~~[illegible]~~ gcailleaċ ṁóir inilleaċ, "ḃfuil rud ar biṫ.

a leigeasfaḋ na fir sin?"

"Níl," adeir an Ċailleaċ Ṁór, "aċ píosa den ċáċ sin atá ite agaibh agus níl aon gor acaḃ ~~an~~ é sin a fáġail tá sé ite."

D'imiġ siad amaċ annsin.

Nuair a sgar an lá gléigeal breaċ ar na fir d'éiriġ duine acaḃ. Nuair a ṡíl sé éiriġe sé an ċaoi ar ċoiriġ sé ag blaoḋaċ is ag béiceaḋaċ

"Céard tá ort?" adeir fear ~~acaḃ~~ acaḃ leis

"O, ní fágfaiḋ mé seo ċoiḋċe," adeir sé, "níl mé in ann éiriġ amaċ ċor ar biṫ ná mo ċosa a ċur fúm."

"Céard tá ort ċor ar biṫ?" adeir an fear eile a síleaċtáil é féin éiriġ amaċ, agus ċuir sé air.

"Céard tá orṫaiḃ?" adeir an tríoṁaḋ fear, agus ṡíl sé féin éiriġe 7 d'éiriġ an clear céadna ~~do~~

D'éiriġ an bean amaċ annsin ċuca

124

"Dá n-innsigheadh sibh féin sgéal aréir ní chreidfeadh sinn díbh. Tháinig triúr cailleach isteach annseo aréir 7 bhain siad lán méire dhíobh uaibh. Anois céard a thugthas sibh ar ais sibh a leigheas?"

"Níl aon bhlas ar an domhan againn faoi láthair," adeir fear acab, "ach mar bean óg nua nach bhfuil pósta féadfaidh ní do pheósadh againn a bheith agat agus pé bí duine againn a thógfas sí pósfaidh sé í."

Tharraing sí amach an cáca. "Thugtaoi mé an píosa is mó duitse ó tharla gur tú atá ag cainnt liom," adeir sí. Rinne sí dá leith de'n píosa eile agus thug sí píosa do chaon duine acab 7 d'éirigh an triúr suas chó maith is bhí siad aon lá ariamh.

"Tóg do pheósadh anois," adeir an fear a bhí ag cainnt léithe.

"Ní ġabfaiḋ mé ceann féin," adeir sí
– "Tá go leóġain agat," adeir sí, "mar
is duine uasal mise 7 oiḋre dúiṫċe."

Níor scar sí leis go dtug sí abaile é
is gur ṗós sí é. D'fanadar le ċéile
go bḟuaradar bás, creidim, go maiṫ
[illegible].

1. 12. 1931

D'aiṫniġ sé tórrainn an duine ċuige

san iomaire uiġe
nn-i (i caol)

Dá sgoruiġṫeá dúil na hoiḋċe nár mór ...

Glas-oileán an uaignis = Isle of Man

Is fearr bainis ná tórraim.

bean ar an mbruidhin

Fear ⁊ bean a bí mór le n-a céile. bí an-ċion acab ar a céile ⁊ bí dúil acab pósaḋ. bí dreaċáróica ag an mbean ní raib duine ar bí ag an bfear (aċ a ṁáṫair). Tosuiġ sé ag troid leis na dreaġánaċa ... le céile. D'fan sé amaċ uaṫab annsin, ní raib sé a' dul isteaċ sa teaċ ċor ar bí ná ag tadbuiċeáil na mná aċ an oiread. Cailleaḋ an bean óg. Ní raib sé a' dul ċuig an tórraim

Dúbairt a ṁáṫair leis go mba ċeart dó dul ċuig an tórraim.

"Gabfaiḋ mé ann", adeir sé

"Gléas sé suas é féin ⁊ ċuaiḋ sé amaċ a' dul ċuig an tórraim. Ní mórán aċar a bí siubalta aige nuair a ċonnaic sé beirt fear agus bean acab ag tígeaċt idir iad ionann is dá mbeaḋ siad dá tabairt ċun an tíġe go díreaċ

Nuair a chonaic [illegible] siad chuaidh sí chó fada leob go ndeachaidh sí chun cainnte leob.

"Síod í do bhean," adeir siad, "a raibh muid dá tabhairt chun a' tighe chugat. Tabhair féin anois aire ag do mháthair í." adeir siad

"Síl mé," adeir sé go raibh sí sin caillte.

"Níl sí caillte anois," adeir siad. "Seo í beo beathaidhthe agat í. Nuair a bhéas sí fágtha ag do mháthair agat féadfaidh tú dul ag an tórraimh mar chognuighfeann tú é. Níl aon baoghal sí mór mó. Ceapann siad go bhfuil sí ar a gcláir acab, ach níl," adeir siad. Chuig muid [illegible] na daoine maithe chugat í as an mbruidean. Támuid féin ionnta-ab," adeir siad. "Bhí fhios againn go raibh sibh mór le chéile agus chuig muid chugat í. Nuair a ghabhfas tú aire ag an tórraimh ná chuir aon

ᵹruim

Innte aċ tuirse ag fadú teine a ráḋ go ndóiġfaiḋ tú féin í."

Ċuig sé uisce ag an máṫair í.

"Ṡíl mé go raiḃ sí sin caillte," adeir an máṫair.

"Níl," adeir sé.

Ṗóg 7 ċaoinig a máṫair í agus dḟiafruig sí 'ċuile rud dá ḟeabḃas dár ḟéad sí a ráḋ léi.

"Ar raiḃ tú sa mbruiḋean a ṁáṫair?" adeir sí.

"Ḃíos," adeir máṫair.

"Céard amaċ ann?"

"Ċuig bean col ceaṫraċa leas féin amaċ mé. Ḃí trosd mór ann 7 fear rualtan an buaċaill. Tá duine i n-áit ar an gclár le dá lá."

"Féadfaiḋ tusa dul isteaċ an tSornain anois," adeir sí "agus an rud adeirim an bean leas a ḋéanaim," adeir sí

leis an bhfear "Níl aon doċar duit ann.
"Nuair a raċas tú dá dóġa feicfiḋ
tú rud aċáin eile an uair sin".

Nuair a ṫáinig sé isteaċ ag a ṁáṫair
na dinná ċonnaic sí ag caoineaċán
"Nać fada go dtáinig tú," adeir sí.
"Nać bhfuil mé sáċtaí luaṫ," adeir sé.
"Níl sí sin ċor ar bith ann," adeir sé.
"Tá sí sa mbaile agam-sa agus í
i n-ainfeicir le mo ṁáṫair, aċ dóġfaidh
mise í sin," adeir sé

Nuair a bí an teine fadúiġṫe
agus ċuaiḋ sé suas go mbeireaḋ sé
ar an rud a bí ar an gclár
d'éiriġ an corp ina ċat go gcaiṫeaḋ ~~[illegible]~~
agus sé sa teine é agus ċuaiḋ sé
amuiġ ar an ~~[illegible]~~ bhuinneoġ dá léim
ar an tsráid. Nuair a ḋ'imiġ an cat
d'éiriġ na dreaġnaċa go ndeaċadar ċum ~~[illegible]~~
an tiġe i n-ainfeicir leis áṫ ceaṫraḋ
agus áṫ dánaim breáġ a bí sé

Ḃí sí ann rómpab Ṡoṡadar lárnabárac agus má ṗós féin ḃí sí páiḋte mé ṗós féin gur ṫréiġ an saoġal ċar ceann leob. Is fearr bagar ná ċómrac. 1 – 12 – 1931

An Pilibín

Tá an pilibín an-ṁaḋraṁail, níl éan ar biṫ i n-don é a ḃualaḋ d'éan mar é féin. Tá sé i n-don rioṫ a ċur ar na fionnóga agus ar an sceabac ⁊ ar na faoileáin agus ar a bfuil aca ann. Bíonn siad ins na sléibte. Níl áit ar biṫ is mó a bíonn siad ná i gcraiġreaca boga, craiġreaca uaigneaca i n-áit naċ mbíonn mórán daoine. Bíonn ceann ḋá'n uḃ ramhar ⁊ ceann eile caol. Tá an pilibín a' ḋul a' déanaṁ nead ar ṁullaċ árd nó ar ċoinnóg nó ar leac naċ gcoinneoċaḋ an uisge

ar an bfionnóg is a ḃeiceas sé an sceabac tá sé a' ḋul a rioṫ air

131

An Ċuaċ

Ní ḟeicfeá cuaċ gan caológ ag imṫeaċt i n-éinfeaċt léiṫi. Nuair a ṫreoċas an ċuaċ ṫreoċaiḋ an ċaológ ~~i n-éinfeaċt léiṫi~~ ar an bpoinnte báire. Tá an-ġean-ċion ag an gcuaċ ar an gcaológ agus ag an gcaológ ar an gcuaċ. Ní ḋéanann an ċuaċ nead óir bíonn sí ró ḟann go ndéanann an ċaológ nead agus ag imṫeaċt léiṫi. Nuair a ~~ḃíonn~~ ġeiḃfiḋ sí an nead déanta ag an gcaológ agus na huibeaċa beirṫe tiocfaiḋ an ċuaċ agus caiṫfiḋ sí amaċ uibeaċa na caológe as an nead agus béarfaiḋ sí féin a hub innte. Ní beireann sí aċ aon ub amáin. Gabfaiḋ an caológ ar gor annsin ar ub na cuaiċe 7 beiṫfiḋ sí amaċ í. Béiḋ sí ag beaṫú an éinín go mbéiḋ sé ina ċuaċ, go mbéiḋ sé ċó mór leis an máṫair. Béiḋ an ċaológ dá beaṫú i gcaiṫeaṁ na haimsire.

Ní laḃrann an ċuaċ i nÁrdḟraoċ. San tsean aimsir fadó bíoḋ iargairí i nGaillimh agus iargairí i nÁrdḟraoċ. Nuair a ċáinig

na Gaillsine amaċ i n-aice le hÁrdfraoiċ ag
cur [illegible] ag iarraiḋ [illegible] [illegible]
muinntir Árdfraoiċ amaċ 7 báḋ [illegible]
ḋá báḋ le tarraing na Gaillsine agus
a [illegible] innte [illegible]. Níor [illegible]
an [illegible] ó [illegible] i nÁrdfraoiċ

1. 12. 1931

An Táilliúir sa mBruidin

Fear is bean a ḃí mór le ċéile agus ~~[illegible]~~ ḃí siad ag ól ar pósaḋ nuair a ḃí gaċ aon duine acaḃ sásta. Ḃíoḋ sé ag caint go minic léiṫe. Ṫáinig sé ċó fada léi lá a ḃí sé ag bleaġan na mbaiṫíodaic

Ḋ'fiafruiġ sí ḋó cá ḟáṫ go ~~[illegible]~~ ndéiġeoḋ siad a' pósaḋ

“Pósamar tí ag uaiḋ leat,” adeir sé.

“Tá sé ċó maiṫ duit teaċt isteaċ liom anoċt,” adeir sí ṫaġfaiḋ mé an bainne leo na mbaile 7 pósfamuid.”

Ḃuail sé isteaċ léi 7

~~ólaig sí an bainne na mbaile.~~

“Raċamuid ċuig an sagart,” adeir sí.

Ḃí sé ag siúbal isteaċ léi 7 faċ sé do go mbaiseaċ an tor a raiḃ sí dá ṫabairt. Níor ċeap sé go raiḃ sí ag imṫeaċt ceart ionar ar bí.

Níor labhair sé aon focal go ndeacaidh sí isteach sa teach leo. Ní raibh aon solas aige ar an teach. níorbh é a theach féin é. Chuaidh sí isteach 7 ṡeas seasam leis an doras. Bhí táilliúr i leath-taobh an dorais ag fuaghál. Ghabh an bhean suas na seomra leis an mbairne. Ní raibh ann ach go raibh sí istigh nuair a tháinig fear aniar as an seomra 7 chuir sé cúl a chos leis an teine.

"Gabh suas", arsa sé leis an bhfear, "tá gladhach ort istigh".

"Ná téirigh", arsa an táilliúr go réidh, i riocht is nár chuala an fear ag an teine é, 7 chroith sé a cheann leis an bhfear ag an doras.

Tháinig bean aniar i ndoras an tseomra.

"Gabh aníos," arsa sí

"Ná téirigh," arsa an táilliúr.

135

Ní raibh ann ach go raibh an bean gaibhte suas nuair a tháinig bean eile anuas.

"Gabh anoir," adeir sí.

"Ná teighig," adeir an táilliúr.

Ní chorraigh an fear suas.

"Gabh abhaile," adeir an táilliúr, "agus ná breathnuig i do dhiaidh go mbeidh tú sa mbaile."

Chuaidh sé amach agus chuaidh sé abhaile agus nuair a tháinig sé isteach,

"Goirim is cáirighim tú," adeir an inghean. "Cé raibh tú? An ag an tórramh a bhí tú?"

"Cá bhfuil an tórramh?"

"Nach bhfuil an bean a bhí tinn leat caillte," adeir sí.

"Creidim go bhfuil," adeir sé. "Tá rud eicint caillte ach ní hí an bean sin í."

Ghabh sé ag an tórramh agus dubhairt sé leob gan a bheith ag caint ina dhiaidh

136

ċor ar ḃiṫ naċ raiḃ sí caillte ċor ar ḃi
ḋ'innis sí dóiḃ an ḃealaċ ar ṡiuiġ
sí léi féin 7 go mbéaḋ sí féin caillte
freisin murach an táilliúr, go raiḃ
sí na mbraiḋin. fear eile a ċuig na mbruiḋin
í 7 ṫill sí a fear féin a ṫaḃairt léiṫe.
Dá dtéiġeaḋ sé siar sa seomra nuair a ċomairliġ
an táilliúr dó gan a ḋul ann, ḃí an fear
eile saor.

137

An Ḟeadóg Buiḋe

Tá ball dub ar an bḟeadóig. Méaduiġeann an ball dub nuair a ḃíonn siad le linn breiḋ. Níl aon ḟonn ar na fóġlaiḋí iad a ṁarḃú an tam sin. Ní ḃíonn an ball dub le feiceál mórán sa ḃfóġṁar. Geiṁreaḋ ní faoi deara i gcóṁnaiḋe é. Tá sé ina leaḃ-ḟocal acu: "Ní piseoċaiḋ sé go n-imiġiḋ an ball dub don ḟeadóig." Tá siad ins na horléain có neaṫ leis na sláibie.

Breacóga. (Ringed Plover do réir íseal)

An ceol is deise a ċualas riaṁ an ceol a ḃíonn ag na breacóga óga. Ní fiú a ḃeiṫ ag breaṫnú ar na héanaċa óga, aċ an ceol a ḃíonn aca istiġ sa nead. Nuair a ḃíos an ṡnáṫ mara tránta ag Raḃarta Mór na nÉan ḃéarfá siad an nead sa ṡnáṫ mara mara gcloisfeá an ceol ní ḃeaḋ fios sa ṡnáṫ mara iad. Ar aon ċaoi leis an tráiġ atá na cinn óga. Is beag an nead a ḃíonn aca ní ḃíonn aon ḃlas ann aċ an ġainiṁ nó b'féidir go mbeaḋ nead aca ar leic, tá [illegible] bulláin ar ḃeiṫ inntí. Bíonn siad síos aníos leis an taoille. An méad a ṫéann siad an méad a ṫagas an taoille ċuca — sprancaiḋe mara, bíonn siad ag pléasgaḋ aníos as an tráiġ. Leanann na cinn óga na seanéin. Bíonn áiṫeall ag na seanéin orṫa. Is minic a ċonnaic mé cinn óga báiṫe.

1 12 31

139

Tá tuilleadh eolais ar an sgéalaiḋe sa leaḃar nótaí a [illegible] 1934

féaċ freisin céad sgríḃeann "Sgéalaiḋe Mac Rí na gCorc".

Micheál Mac Donnċaḋa, an Sgéalaiḋe

Rugaḋ é sa mbliaḋain 1864 nó 1865

Páḋraic Mac Donnċaḋa a aṫair

Séamus a aṫair sin

Séamus a aṫair sin

Seán a aṫair sin

Éamon a aṫair sin

Seán a aṫair sin

Is i Ruisín na mBan [illegible] a ċoṁnuiġeadar uile

Bríġid Ṁáirtín Réamuinn ṁic Ḋonnċaḋa a ṁáṫair. Bhí go leor sgéalta aice agus ag a háṫair roimpe. B'iongantaċ an bean í le orṫanna a ċur. Máirtín Mac Donnċaḋa aṫair a ṁáṫar. Bhí sgéalta an doṁain aige agus mair sé go dtí an céad beagnaċ. San Tír Ṫiar a rugaḋ an ṁáṫair. "Bhí roinnt sgéalta ag m'aṫair aċ ní raiḃ aon ḟear le fáġail a raiḃ sgéalta aige mar bhí ag aṫair mo ṁáṫar". Is ó n-a máṫair is mó a ċuala sé na sgéalta.

140

An Sgéalaidhe (ar leanamhaint)

"Sa mbliadhain 1872 cuireadh sgoil na háite móire ar bun. Ocht mbliadhna ach páiste a bhí mé an t-am ar hosgluigheadh an sgoil. Ċuaiḋ mise ann ar an bṗoınnte boise. Máiġistir sgoile de Raġallaiġ a bhí ann. Ní ċuala mé a' labhairt aon ḟocal Gaeḋilge é. Ní raibh aon Bhéarla agam-sa agus níl fios ach nach bhfuil mé ċo dall le duine eile. Bhí mé dhá bhliadhain ar sgoil nuair a buaileaḋ tinn mé. Bhí mé bliadhain go leiṫ tinn le mo ċos. Nuair a ġab mé un sgoile arís bhí máiġistir de Finlay ann. Ċaiṫ sé abhfad ann. Ní ċuala mé aon Ġaeḋilge aige. Bhí mé ag foġluim léiġṫeoireaċt Béarla. Níor ḟága mé amaċ Éirinn ariaṁ."

34. 4. 30.

É féin 7 Seán Ó Briain ag dul faoi láiṁ easbuig an lá céadna. Ní raibh aon duine ní b'ḟearr san teagasg Críostaiḋe ná é ach Seán Ó Briain

141

Faoileáin ar Locha Chaola.

Áit ar bith a mbíonn iasg dá nglanadh ag iasgairí cruinnighean na faoileáin agus na ngoilbhéaca. Bíodh muinntir an baile ag glanadh agus ag nigheacháin éisg ag Loch a' Chaola. An lá a mbíodh an obair sin ar siubhal ní bheadh slad uair a chluig ó glanadh an éisg nuair a bheadh an loch breac le faoileáin. Ní bheadh fios cé as a dtagaidís.

Ubhacha báidhte

Bíonn neadracha ar carracháin cloch ar Loch na Sgairbhe agus ar Loch Síodhach. Báidheadh na h-ubhacha ar na h-éanacha i mbliana (1931) nuair a d'éirigh an t-uisge ag na síltí móra a bhí ann sa t-samhradh. Buachaillí a bhí ag iasgach chonnaic siad na h-ubhacha síos uaithe ar na carraigreacha, 7 ar an gcarracháin cloch nó ar an ngainimh a bhí na geabhróga nead. Táinig tuarloch mór ins na locha.

? carnacán
? carnadán

Rabharta mór na nÉan

Tá rabharta mór na nÉan ó ṫigeas i dtús na Bealtaine. Fágann sé snáṫa mara ina ḋiaiḋ. Níl aon ḟaitíos ar na héanacha neadracha a ḋéanamh sa snáṫa mara sin. Ní ṫiocfaiḋ aon rabharta mór eile sa samhradh ċó hárd leis. Ní bíonn rabhartaí nó tráiġeanna móra ann arís go dtí tús an fóġmhair. Tiocfaiḋ taoillí 7 tráiġeanna móra arís ansin.

Geabhaí

Tá na geabhaí feadairne an-sgéiṁneaṁail. Ní ṫleoċaiḋís ar Inis Múrghraiḋe dá bfeicfiḋís duine ann. Ar maidin bíoḋ ann nuair nach mbeaḋ duine ar bith á gcorruiġe ann. Is minic ar maidin nuair a d'éiriġ mé go moch ann a d'airiġ mé iad ag imṫeacht as. Ḟeicfeá trí sgór aca le céile ar an sliabh. Níl aon áit a dtiocfaiḋ siad nach mbeiḋ ceann aca ar an árd ag aireachas. Tráiġeanna móra ṫeas Inis Múrghraiḋe. [Ag iṫe gainimín a ṫagas na geabhaí ann, is dóiġ]

143

Bior

Oileán an-doir bior. Tá trágainna timpeall air. Bhí fear de Ċloċartaiġ ina ċoinnaiḋe ar an oileán. Bhí an-tsaoṫrú le fáġail aige ann. Ḋéanfaḋ sé an oiread ar na faoċain sa ngeimhreaḋ is a ċoinneoċaḋ é. Níl lá naċ dtóġaḋ a muinntir mála faoċan. Bíonn na faoċain daor sa ngeimhreaḋ. Tá an ḟeamainn duḃ lán le faoċain.

Bíoḋ an fear seo a' déanaṁ ceilpe freisin.

Tá bior i mbéal na taoille [taoḃ amuiċ de Ċuan Ċill Ciaráin] Tigeann cuimse dhe'n ḟeamainn i dtír ann sa ngeimhreaḋ. Bíonn báid dá tabhairt as le haghaiḋ leasuiġṫe.

Bhí gunna ag an gCloċartaċ agus bíoḋ broiġill is duibéin dá marḃú aige.

144

Broiġeall Sléiḃe

Rug bean ar ḃroiġeall ṡléiḃe ar ċnoc Mórdán lá ġréin. Éan gorm a ḃí ann ċó deas le ḃfaca tú ariaṁ. Ní raiḃ sé i ndon éirġe den talaṁ. Níl broiġeall nó cailleaċ duḃ i ndon éirġe den talaṁ.

Nuair a ḃíos an dá sgiaṫán orgluiġe amaċ ag broiġeall nó ag Cailleaċ duḃ ar carraig nó ag carraig gaoiṫe a ḃíos siad, ḃíonn siúl aca le gaoiṫ. [Dá ndéanfá féin a ḃíos siad tar éis ḃeiṫ faoi'n broll ag larġaċ]

Clár

Sgolbord	1
Lon a ċuir cuma ar an Sgéalaiḋe	2
Earconn Cara Muiġinse	3
Aifreann na Gréine	5
Seanfocla	11
Bodóa ⁊ fear deaġ-ċainnte	16
Na cnuic ó ṁaiḋ ó ṫeaċ Ṁichíl	17
An bairneoġan Ṡoluraċ	18
Amhrán an tSionnaiġ	44
Amhrán na Láiḋe	48
An Fiġeadóir	50
Laḋ buiḋe bruicín	53
Roinnt na Cruiṫneaċta	55
Ṁeonna magaiḋ	63
Faoileán ⁊ a gClainnt	66
Tart Sgadán ar na Faoileáin	67
Loiċ Rónáċ	68
An tSeaṁair Muire ⁊ Mhalaiċ Fraoiċ	69
An Coileaċ a Raib Saol ina ḋiaiḋ	70
Ndéaċa Tim a ġoid fear	72
Pádraic Mac Bairín bádóir	73

An Sgéalaiḋe	139
Faoileáin an Loċa Caola	141
Ubéacán báiḋte	141
Rabarta mór na nÉan	142
Ġearbaċ feadóige	142
Biorr	143
Broiġeall Sléiḃe	144

Trí Pingne a fuair an Cat	76
An Ċaora Ḋubh.	77
An Ċuileog 7 an Dreancaid	98
Creaṁnaċ na nDáraċa	104
Paidir	105
Mongán na Siongán	106
An Tine a bhí ag an Madaḋ Rua	106
Fionn-lámh 7 Coileaċ Márta	107
Gaiṁreaḋ, gri hinginneaċ	108
An Sneaġaire	109
An Corr Sgréaċóg	111
Tomás – bean a ġaḃ ag triúr	113
An Fiaċ Dubh (Cloċ na mBuaḋ)	114
An Phoenix	115
An Bean na mBráca	116
Bean a d'innis sgéal dá laoiġdín	118
Ní fearr bainis ná tórraim	126
An Ṗlubín	130
An Cuaċ	131
An Táilliúr sa mBruidín	133
An Ḟeadóg	137
Breacóġaí	138

Canaṁaint
sa mbailtiġe Árd
tá sgéaltaí aige

an bean a báiḋ go leor i mbealaċ a ṡiúlaiġ

Carraiġ Ḋá Ríġ ⁊ Carraiġ an Tairngire

(Caḃairleaċ)

Fear a bí i mullaċ an Ḋroma

(muinntir Labraí — Lavery)

✓ Aṁrán an tSionnaiġ

Aṁrán an ḃáid ḋóiġte

Aṁrán a ṁolaḋ muinntir Árainne

✓ ~~Dubh~~ Beag mac Rí i nÉirinn — an mac a b[illegible]

Caint ar Ḋiarmuid a ṫuigear na
sgéalta ar fad

an Giolla Deacair

an Ceannaiḋe Fionn

m'arm faoi mo ṫóin ⁊ mo ṡlopant faoi mo ṁuineál

an Ḟile ⁊ an leaṫ amadán — na comhairlí

Grampard

An grampard

An grampard is rí na farraige é. Tá clabín ar a ċáṫir. Nuair a ṫigeann sé ar barr na farraige ḟreoċaiḋ an clabín agus cuirfiḋ an grampard sgírd uisge i n-áirde. Béiḋ an t-uisge sna farraige ċáiṫte ag dul suas agus nuair a béas sé ag tuitim béiḋ sé ina ċeo.